

1641.

1. Claudius, Joan. Thomas : De jure venandi.
2. Claudius, Joan. Thomas : Operatus in ang. , processus
judiciarii succinctam delineationem complectens.
- 3^a, 6^{ae} ⁼ Conringius, Hermannus : De Germanici imperii actibus.
3 Inscr.
- 4^a, 6^{ae} ⁼ Conringius, Hermannus : De verbis Germanicis.
4 Inscr. 1641: 1652.
5. Conringius, Hermannus : De imperatore Romano Germanico.
6. Lotichius, Johannes : De constitis imperii Romano-
Germanici.

1642.

Hahn, Henricus : De damnis praecipue vero de
illis, quae ex dolo culpa aut casu proveniunt
horumque correctionibus et praestationibus.

1643.

1. Conringius, Hermannus : De oligarchia.

1643,

2. Covringius, Hermannus : De legibus.

3. Covringius, Hermannus : De democratia.

4to Covringius, Hermannus : De duabus et comitibus
imperii Germanici.

5. Hahnus, Henricus : De jure rerum et juris in re
speciebus.

6. Hahn, Henricus : De contractibus inuentionatis.

7. Hahn, Henricus : De consuetudine

8. Lotichius, Johannes : De jure primo geniturae

113
1. Ludwig, Hermann v. Lyden
2. Ludwig, Hermann v. Lyden
3. Ludwig, Hermann v. Lyden
4. Ludwig, Hermann v. Lyden
5. Ludwig, Hermann v. Lyden
6. Ludwig, Hermann v. Lyden
7. Ludwig, Hermann v. Lyden
8. Ludwig, Hermann v. Lyden
9. Ludwig, Hermann v. Lyden
10. Ludwig, Hermann v. Lyden

H.L. N.B.
1641, 4^d
9

EXERCITATIO
DE
VRBIBVS
GERMANICIS,

QVAM
D. O. M. A.

PRÆSIDE
Clarissimo, Excellentissimo, Experien-
tissimo Viro,

HERMANNO CONRINGIO
RHILOS. AC MED. DOCTORE, HV-
IVSQUE PROFESSORE PVBLICO,
Præceptore ac Fautore plurimùm
honorando

Ex ejusdem privatis præcipuè discursibus
concinnatam

PVBLICE IN ILLVST. ACAD. IVLIA

Ad XXII. Decemb. Anno CIS DC XLI. 1641

Defendit

GERARDUS BODE Hamburg.

)o(

HELMESTADI,

Typis HENNINGI MULLERI Acad. Typ.

Anno CIS DC LII. 1652

T H E S I S I.

DE regni Germanici Urbibus agere quoniam animus est, prius in genere de Civitatum & Urbium origine atque causis quædam præfari forte haud abs re fuerit: si modo quid civitatis quid item urbis nomine indigemus, paucis prius exposuerimus. Ita enim non tantum præstantissimorum philosophorum ductum sequemur, verum etiam multo rectius in sequentibus progredi poterimus.

II. Est vero *ἡ πόλις* aut civitas, juxta optimum & dicendi & sapiendi magistrum Aristotelem, nihil aliud quam societas liberorum hominum bene beateque vivendi gratia constituta. Urbs autem proprie mœnibus definitur & loci alicujus munitione.

III. Esse autem inter hæc maximum discrimen, cum per se manifestum est, tum vel exinde patet, quod totum aliquem Ducatum aut provinciam civitatem quandam appellare liceat, si nimirum iisdem legibus utatur, non tamen unam urbem. Absurdum enim foret Peloponnesum v. gr. licet unis mœnibus cincta esset, unam urbem dicere.

IV. Quanquam vero hæc prima sit significatio vocabuli civitatis eaque ratione ab optimis Latinis antiquis scriptoribus usurpetur, sequentibus tamen seculis

lis fere urbem cepit notare & nihil aliud. Sic & urbis acceptio cœpit diffundi ad loca neutiquam munita, modò majorem ædium frequentiam conjunctam comprehenderent. Scilicet aut sparsim amplis spatijs locantur domus, aut sedibus conjunctis habitatur. Hoc vero fit vel paucis, vel paulò pluribus, vel denique ea multitudine cœuntibus domibus, quæ ad vitam sic satis bene degendam requiruntur. Prior congregatio nobis *civitas* / Latinis *Vicus*, nonnullis vulgo *pagus* audit. Altera imò & tertia si mœnibus careat, nobis *civitas* / sequioris ævi scriptoribus minus Latine *Villa*, nonnunquam & *Vrbs* dicitur: sola tamen illa tertia *civitas* / *Stadt* appellatur, præcipue si eadem sit mœnibus cincta, quod proprie classicis scriptoribus Latinis *Vrbs* est.

V. Sed quicquid sit, quia de nomine tantum est questio, non est quod hic operose simus solliciti, sed nobis quidem *civitas* & *urbs* dicantur prout modo definivimus: interim vocabulo urbis potissimum utemur, utpote quod omnium commodissime & structuram & ipsam hominum societatem denotat.

VI. Hisce præmissis nunc videndum, quænam causa primum homines commoverit civilem aliquam societatem inire, & multis adeo legibus sese subicere.

VII. Sunt autem hac de re diversæ diversorum sententiæ. Nonnulli quidem omnem civitatem à tyrannico imperio initium sumsisse autumant; quasi nimirum primi tyranni domitos à se populos in unum cœgerint. Alij contra sponte credunt homines nonnullos coisse, metu tamen quasi coactos, scelere improborum hominum ubi-vis late grassante.

VIII. A quibus tamen utrisque longe dissentit Aristoteles: vult enim ille hominem naturâ, h. e. naturæ innato

innato instinctu ad civilem societatem ferri, adeoque natura esse animal *πολιτικόν*. Hominem namque etiam omnium malorum metu absente, nihilominus naturam civilem hanc societatem appetere.

IX. Videtur autem Aristotelis sententia præ alijs verisimilis, adeoque ut in cæteris ita & hac in re maxime sequenda. Nam primæ quidem illius & secundæ opinionis autores affirmare coguntur, quod si per Adami lapsum non in vitia defecisset humanum genus, nullam futuram fuisse civitatem; contra quam tamen omnino res se habere videtur.

X. Primo enim certum est, homini natura quasi ante lapsum etiam inditum esse sermonem: quorsum vero nisi societatis gratia? quippe cum instrumentum sit nulla alia de causa homini concessum, quam ut ea quæ nocent sibi quæve profunt, & per consequens quid iustum sit ac iniustum eo significare possit; si vero nullus sit cum quo loquaris, ne quidem sermone tibi opus fuerit. Est autem homini sermo non tantum de ijs quæ ad domesticam, sed de omnibus etiam quæ quocumque modo ad vitam feliciter degendam requiruntur. Quod si igitur natura homini datum est illud quod non tantum requiritur ad societatem, verum etiam non aliam ob causam requiritur quam ob societatem, manifestum utique est hominem naturam quoque ferri in societatem civilem: nisi frustra sermonis usum hominibus à natura concessum dicere velis.

XI. Secundo certum est & illud, quod licet homines non essent lapsi, tamen quidam ad imperandum quidam ad parendum fuissent nati; utpote cum discrimen hoc naturale prorsus sit homini, uti præclare observatum est Aristoteli *lib. 1. Polit. c. 5*. Videmus enim natura

tura foeminam quoad ingenij & iudicij vires non minus ac ratione corporis viro esse imbecilliolem : videmus quoque naturam inter iam adultos & pueros ut ætatis ita & ingenij discrimen vel maximum reperiri : habent enim pueri natura imperfectam consultandi vim , eoque alijs opus à quibus manuducantur, virtusque eorum perficiatur. Quod sane discrimen in hominibus etiam non lapsis animadvertere licuisset; quippe cum & ipsemet Saluator noster nullo licet peccato contaminatus, sapientiam scribatur profecisse. Ut autem minus prudens obsequatur prudentiorum consilio & monitis, id vero recta ratio suadere videtur. Hinc itaque patet, tamen lapsus nullus primorum parentum intercessisset, futurum tamen fuisse ordinem quendam & distinctionem obsequentium & imperantium. Talis autem ordo citra societatem nequicquam potest constitui.

XII. Procul dubio autem etiam tum, alij quidem omnia illa iussissent quæ ad vitam feliciter degendam postulantur; alij vero his in omnibus illis obtemperassent. At ubi est societas imperantium & obsequentium in omnibus vitæ negotijs quæ ad felicitatem requiruntur, ibi est civilis societas. Nihil enim aliud est civitas quam talium hominum societas perfecta, bene vivendi gratia instituta.

XIII. Tertio & illud constat, quoniam ob mutuam operam & vitam feliciter degendam ad societates inter se ineundas natura homines ducuntur, licet lapsi non essent, multo certe magis ad civilem societatem eosdem propendisse. Quisque enim quoad fieri potest bene & feliciter quam misere vivere satagit; atqui id nemini rectius quam in civili societate viventi obtingere potest, utpote quæ omnium perfectissima est & totius fere sufficientiæ
sum-

summam in sese continet. Vnde recte inquit Aristoteles 1. Pol. c. 2. cum qui natura in societate vivere nequit aut extrema malitia esse aut homine potiore: etenim conjungi hominibus non posse ferarum est; at conjunctione non egere, solius est Dei.

XIV. Quanquam vero tam alte arcessenda merito est origo civilis societatis, omnino tamen concedendum est, aliam longe futuram fuisse faciem Reipublicæ, siquidem homines nullis sese peccatis contaminassent, quam nunc necessitate exigente passim solet institui. Multa enim nobis nunc profecto deficiunt, & tranquillitatem vitæ plurimum perturbant hominum scelera: quibus omnibus occurrendum nunc est per varij generis artificia, arma, consilia, opes, si modo velimus tranquille vivere; quorum tamen nullus fuisset usus, siquidem homines in primogenia integritate vitæ perstitissent.

XV. Atque hinc coacti sunt varie se contra petulantissimorum hominum injurias munire, unde progressu temporis urbes sunt exortæ: in quibus jam non tantum rerum ad vitam necessariarum ipsis copia suppeteret, sed quarum etiam beneficio hostium injurias à se propulsare possent.

XVI. CAETERVM quò ad res Germanicas transeamus, urbium nullas Germanorum populis ante mille sexcentos præter propter annos habitatas fuisse, antiquam memoriam repetentibus facile apparet. Enim vero quæ de antiquiore urbium nonnullarum initio à quibusdam memorantur, fragmenta mera sunt & inanes fabulæ, ut quorum fides nullis neque peregrinis neque domesticis monumentis sit subnixæ. De suo ævo, hoc est, ætate Trajani discrete Tacitus, cui res Germanicæ fuerunt
com-

compertissimæ : Nullus Germanorum populis urbes habi-
tari satis notum est : ne pari quidem inter se junctas sedes. Colunt
discreti ac diversi, ut fons, ut campus, ut nemus placuit. Loqui-
tur autem ille de Germaniâ magnâ : in ea scilicet quæ pare-
bat Romanis cis Rhenum Germaniâ urbes tum fuisse, ipse
non semel alibi prodiderat. Et vero hæc est causa quare
pleræque urbes Germaniæ vel à fluvijs, vel campis, vel et-
iam sylvis nomen post acceperint: id quod late deducitur
à Philip. Cluv. *Germaniæ Antiquæ* l. 1. c. 13.

XVII. Nec tamen nos Cluverio facile in alijs ad-
sentimur, quæ de antiqua Germanorum habitandi ratio-
ne ille memorat, quasi nempe illum morem servaverint
quem Tacitus Fennis adscribit, ut ut promiscue Germanis
simile quid tribuere Seneca videatur. Sunt autem verba
Taciti de Fennis: *illos is penates; vestitui pelles, cubile humum:
nec aliud infantibus ferarum imbriumque suffugium, quam ut
in aliquo ramorum nexu contegantur: huc redisse juvenes; hoc
senum receptaculum fuisse: id beatus arbitratos quam domibus
illaborare.*

XIIX. Neque vero hæc ad omnes Germanos tra-
henda, sed Fennorum id proprium. Idem certe Tacitus
Germanis omnibus non ædium usum attribuit tantum,
sed & struendi rationem narrat. Venedos idem inter
Germanos potius referendos censet, quam inter Sarmat-
as, quia domos figunt, Sarmatis in planstro viventibus. Neque
ille Fennos audet Germanis accensere; quin testatur illis
miram fuisse feritatem, sed dâam paupertatem; quæ scil. omnia
Germanis erant diversa. Ut proinde, quæ fusc & narrat
& pingit de habitaculis Germanicis Cluverius, plus ficti
habeant quam veri.

XIX. Id verius & certius, priscos Germanos non
tantum dispersos hinc inde coluisse, sed & vicis inha-
bitatis

bitasse. Expresse Tacitus: *Vicos locant non in nostrum* (Romanorum videlicet) *morem connexis & coherentibus adificiis; suam quisque domum spatio circumdat, sive adversus casus ignis remedium, sive incitia edificandi.* Dudum ante Tacitum Cæsar l. 4. de bello Gallico scribit Menapios ad utramque Rheni ripam *edificia vicosque habuisse.* Et vero Historici Romani passim vicos Germanorum memorant & domos rudes licet & incultas.

XX. Sed vicos quidem incoluerunt Germani prius, urbes tamen nullo modo ferre potuerunt, quin potius ad exemplum Lacedæmoniorum pro mœnibus juventutem suam reputarunt, magno sibi dedecori existimantes mœnijs se valloque cingere. Vnde quoque Tenteri apud Tacitum l. 4. *Histor.* Vbijs istam ignaviam exprobrantes sic inquit: *Vt amicitia societasque nostra in æternum rata sint, postulamus à vobis, muros colonie, munimenta servitij, detrahatis: etiam fera animalia, si clausa teneas, virtutis obliviscuntur: liceat nobis vobisque utramque ripam colere, ut olim majoribus nostris; quomodo lucem noctemque omnibus hominibus, ita omnes terras fortibus viris natura aperuit.* Quomodo scilicet Poloni hodieque ex antiquo more oppida munita non magni faciunt, neque eorum nisi exiguum habent numerum.

XXI. Neque vero Taciti fidem in dubium quis vocaverit opposito testimonio vel Julij Cæsarum vel Claudij Ptolemæi, quem paulo post Tacitum ætate Anronini constat Geographica sua conscripsisse. Enimvero Julius Cæsar & Svoeis & Vbijs utrique Transrhenano tum populo sua opida adscribit comment. IV. *Suevos postquam per exploratores pontem fieri comperissent, more suo concilio habito nuncios in omnes partes dimisisse; uti de opidis demigrarent: liberos, uxores, suaque omnia in sylvas deponerent.* Et comment.

B

ment.

ment. VI. Vbi is imperat ut pecora deducant, suaque omnia ex-
agris in opida conferant. Neque potest negari Ptolomæum am-
plius non aginta in magna Germania recensere loca πόλεις
nomine. Sed non est dubitandum, auctores illos per πόλεις
aut opida nil quicquam aliud quam vicos non munitos in-
tellexisse. Et vero neque πόλεις neque opidum proprie ur-
bem significat aut locum munitum. Et quidem ejus natu-
ræ fuisse tum τὰς πόλεις Germanicas, vel unum Herodiani
testimonium evicerit l. 7. in vita Maximini; cum enim scri-
psisset: vicosq; omnes in concendendos diripiendosq; militibus con-
cessit: subjungit; namque opida eorum (τὰς πόλεις αὐτῶν] a que
ædificia omnia ignis depascitur, uti liqueat Herodiano τὰς πό-
λεις hic esse idem ac τὰς κώμας.

XXII. Pari vero ratione non est quod ex burgi
appellatione, jam Ptolomæi ævo nonnullis locis adjuncta,
moenia & fossas Germanis usurpata quis credat. Etenim
est burgus quidem Romanis sequioris ævi castellum parvu-
lum, ceu testatur Vegetius l. 4. cap. 10. 3; at alia significatio
obtinuit olim apud Germanos. Diserte enim Orofius
l. 7. cap. 22. & Isidorus l. 9. cap. 2. de Burgundionum vocis
origine differentes: crebra habitacula constituta burgos
vulgo vocant. Clarius Luitprandus l. 3. c. 12: ipsi (Germani
scilicet) domorum congregationem quæ non clauditur, burgum
vocant.

XXIII. Sed quid in re clara opus est verbis? Sanè
nemo historicorum qui expeditiones Romanas in Germa-
niam usque ad seculum à nato Servatore quintum sat pro-
lixè descripserunt, vel verbulo urbis alicujus per Germa-
niam magnam meminerunt. Quin nec vicos aut ædifi-
cia aliter describunt ac Tacitus, ceu ex Herodiano est ma-
nifestum. Ammianus Marcellinus l. 16. cap. 3. narrat Ar-
gentoratum, Brotomagum, Tabernas, Salifonem, Neme-

tes,

tes, Vangiones & Moguntiacum civitates, Germanos transhenanos possedisse quidem, non tamen ipsas urbes sed territoria inhabitasse, nam, ait, ipsa oppida ut circumdata retibus lustrata declinant.

XXIV. Quia igitur magna Germania nullam habuerit urbem ante quintum seculum Christianum, non est dubitandum. Sequentibus usque ad seculum nonum temporibus paucæ itidem vel prope nullæ extractæ sunt à Germanicis populis, qui certe Germanico solo non egressi sunt. Neque vero in ullo bonæ fidei scriptore reperias mentionem ullius urbis tanto temporis spatio structæ, in immenso illo terrarum tractu qui Danubio, Rheno, Bohemicâ & Thuringicâ sylva usque in Saxoniam aut VVestphaliam definitur: si unum fortè exceperis VVurtzburgum, cujus in vita S. Kiliani fit mentio, ita tamen ut nescias urbsne tum fuerit an opidum aliquod nullis cinctum moenibus.

XXV. De Thuringia tamen proditur apud Gregorium Turonensem *lib. 3. Hist. Franc. c. 4. § 7.* & Witikindum Corbejensem *Histor. Saxoniæ l. 1.* urbem munitam Schidingam ad Unstrutum sitam à Saxonibus occupatam, quo tempore per Theodoricum Francorum regem Thuringiæ regnum est destructum, h. e. circa annum 524. Sed præter hanc unam (cujus nunc etiam vestigia perierunt) urbs alia nulla memoratur.

XXVI. Nec in Frisia ullam urbem videntur invenisse Franci, quando regnum ejus eversum est per Carolum Martellum, si unum excipias Trajectum ad Rhenum à Romanis extractum; certè ejus ævi monumenta nullam memorant urbem à Francis occupatam. Venit autem cæ ætate Frisiz nomine omnis maritima ora à

Rheno ad Visurgim, adeoque & Hollandiam & Zelandiam
tum comprehendit.

XXVII. Id certissimum videtur, ætate Caroli Ma-
gni in omni Saxonîa i. e. VVestphaliâ, Angrivaria, o-
mnique illo tractu qui est inter Visurgim, Albim, Meli-
bocum montem & Salam amnem, imo nec trans Albim
ad Eldoram usque, ubi nunc floret Holsteniæ Ducatus,
nullam omnino urbem inventam. Cum enim ab Aimo.
ino inque Annalibus Francicis aut Fuldensibus diligentis-
sime narretur quid quoque anno in bello Saxonico gestum,
quibusve modis libertatem suam Saxones defenderint,
urbis tamen nullius vel levis sit mentio. At vero obsidere
& occupare utique debuisset urbes Carolus, si quæ tum
extitissent. Quid? quod soli Westphali legantur duobus
sefe castellis tum defendisse, Eresburgo & Sigeburgo. Sane
nearx quidem ulla à Carolo inter Visurgim, Salam & Al-
bim aut trans Albim occupata memoratur. Quo collige-
re est, nullam tum extitisse.

XXIIX. Enimvero & urbibus nonnullis & castel-
lis Saxonice longe altior origo à quibusdam adscribi-
tur. Ad proculdubio habenda potius fides ijs qui illis
quæ narrant vel interfuere vel non procul abfuere: adeo-
que ad quos incorruptior fama potuit pervenire. Is
vero est auctor annalium quos laudavimus, & porro anti-
quus vitæ Carolinæ scriptor. Itaque nec Bardervvicum
verosimile est mœnibus tum cinctum. Meminit enim
ejus auctor annalium anno 795; sed minimè ut urbis
munita. Poëta ille dilerte *nobilem vicum* indigitat. Si-
militer constat ex ijsdem annalibus, tum primum Ham-
burgi jacta fundamenta castello contra Selavos extru-
cto nomine *Hudbecke* aut *Hubbocke*. Testantur enim an-
no 807. ab exercitu Francico ad Albim constructum castel-

4
2

4

castellum : item anno 808. castalla duo ad Albim à Carolo condita adversus Sclavos ; anno vero 810. diserte inveniunt : *Castellum nomine Hohbuchi Albi flumini contiguum , in quo Odo legatus Imperatoris & Orientalium Saxonum erat praesidium , à VVilhis captum.* Hochbuchi esse Hamburgum , præter alios docet nos Albertus Stadenfis ad annum 811. *Castelli tantum quoque nomine venit Hamburgum auctori Annalium anno 845.* Mitto alios errores. Vel ex eo autem liquet , nullam urbem inter Visurgim & Albim Saxonibus tum habitata , quoniam Carolus Episcopus & Brema & Verda constituit : quam ut inque urbem moenibus tum caruisse constat. Et tamen locis tum potissimis datos Episcopos ex more & lege veteri Christianorum , nullum dubium est.

XXIX. Cæterum in extruendis urbibus Germanicas gentes superarunt Venedi , illi qui circa seculum Christianum sextum quicquid est inter Salam & Vistulam fluvios , mare Svevicum vel Balthicum usque in Holstenios Saxones , ea tempestate habitatoribus Germanis vacuum , occuparunt. Hos enim jam ætate Caroli Magni & urbes & castella coluisse , suaque habuisse & Balthicum mare emporia , haud difficile est probatu ex Francicis Annalibus , omnium antiquissimo harum rerum monumento. Memorant enim anno 789. *Dragaviti VVilforum trans Albim urbem : anno 808. Obotritorum etiam trans Albim quædam castella & urbem à Danis aut capta aut oppugnata : Rerich item nobile emporium ad Oceanum vel potius mare Balthicum ab iisdem destructum translatis inde negotiatoribus : anno 809. Smeldingorum quandam urbem maximam ab Obotritis captam.* Hi vero populi Venedici omnes trans Albim vixerunt ad Varnum usque , mare Balthicum & Cimbri-

cam Cherfonesum. Si verā quoque sunt quæ de *Vine-
zha* Usedomi insulæ urbe circa annum Christi 830. vel
ab Heldungo Sueciæ rege eversâ, vel marinis fluctibus
hautâ nonnullis (inter quos & Chytræus *Saxonia l. 1.*)
narrantur, habuit jam tum & Pomeraniæ littus urbem
*frequentiâ commerciorum, magnificentiâ, opibus & potentia
florentissimam.* Forte jam tum & iulinum famosum empo-
rium & anno 1168. à Waldemaro I. Daniæ Rege dirutum
floruit.

XXX. Sed de Urbibus illis Venedicis ab ea quidem
usque ætate per obscura memoria super est. Et verò quæ
tum maximo in pretio, sequenti tempestate unâ cum ipsa
gentis illius libertate dudum perierunt; quæ verò nunc po-
tissimæ sunt famæ in omni illo trans Albim tractu, illæ ali-
quot post seculis demum sunt conditæ.

XXXI. Si verum itaque fatendum est, (exceptis
pauculis illis Venedorum) trans Danubium quidem &
Rhenum, ad usque seculum Christi nonum, nulla urbs Ger-
manis est habitata. Sed *Cisrhenanæ* Germaniæ ab eo usque
tempore quo Gallia omnis per Iulium Cæsarem in povin-
ciam est redacta, alia semper fuit conditio. Partim enim
in ipsa Gallica Rheni ripa, partim alibi passim extructa sunt
à Romanis castella plurima, conditæ quoque urbes, quæ
paulatim in magnitudinem insignem excreverunt. De
Druso Florus: *Drusus in tutelam prvinciarum præsidia at-
que custodias ubique disposuit, per Mosam flumen, per Albim, per
Visurgim: nam per Rheni quidem ripam quinquaginta amplius ca-
stella direxit.*

XXXII. Germanicæ autem originis populi tum
fuerunt, non illi tantum qui ad ripam proximè, sed
& qui remotius ab illa, Belgicæ provinciæ partem
colu-

coluerunt; quod præclare demonstravit Philippus Clu-
rius. Non est vero instituti mei enumerare hic omnia ca-
stella omnesque urbes in utraque Germaniæ provincia-
superiore & inferiore vel primâ ac secundâ, parteque Bel-
gicæ, florentibus Romanorum rebus, ad usque seculum
Christianum quintum extructa. Id operæ est pretium
heic notare, metropolitanas urbes tum audivisse Belgicæ
primæ quidem Augustam Trevirorum; Germaniæ primæ
Moguntiacum; Germaniæ secundæ Coloniam Aggrip-
pinensem: quæ hodieque sedes præbent tribus primarijs
Germanici regni Archiepiscopis. Præter autem hæc
metropoles, libellus provinciarum civitatumque Gallie
primarias urbes has recitat: Germaniæ quidem primæ,
*civitatem Argentoratensium h. e. Strasburg: civitatem Neme-
tum, h. e. Spira: civitatem Vangionum h. e. Wormacia.* Ger-
maniæ secundæ, *civitatem Tungr.* Vtriusque autem Ger-
maniæ potissima procul dubio illa Agrippina fuit, quod
Romana colonia esse meruisset, ut loquitur Tacitus. Eoque
& Ammianus *lib. 25. vocat eam urbem magni nominis l. 16. ur-
bem munitissimam; Zosimus lib. 1. urbem Rheno adjacentem ma-
ximam.*

XXXIII. Itaque jam ea tempestate habuerunt Ger-
mani Cisthenani florentissimas urbes. Fuere autem jam
tum cum alibi in Gallijs, tum in provincia etiam maxi-
ma Sequanorum alijs ijs haud impares. Cis Danubium
item celebri fama urbes floruerunt per Rhatiam, Vin-
deliciam, Noricum & Pannoniam. Quæ cum sequen-
tibus seculis in Alemannorum, Bajoatiorum aliorumque
Germanicorum populorum potestatem devenerint,
hodieque solis Germanis habitentur, Urbium Germa-
nicarum originem quærentes nefas est latere. Eminuit
autem tum inter omnes eis Danubium in Vindelicijs
Augu.

Augusta colonia, non minus clarâ hodie famâ, mutatis licet cultoribus.

XXXIV. Cæterum hæ florentissimæ urbes & munitissima castella à Germanicis populis, qui Rheno & Danubio transgresso in Galliam omnem, Pannoniam, Vindeliciam & Noricum sese effuderunt, aut vastata sunt aut penitus excisa, aut certe pessimis modis mulctata. De Gallix excidio in medio est querela S. Hieronymi *epist. 11. Moguntiacum nobilis quondam civitas capta atque subversa est, & in Ecclesia multa hominum millia trucidata. Vangiones longâ obsidione deleti. Rhemorum urbs præpotens, Ambiani, Atreates, Morini, Tornasius, Nemetes, Argentoratus translatus in Germaniam.* Attingit autem ille tantum eam cladem quam circa annum quadringentesimum à Vandalis & confœderatis populis duce Caroco & Godegisilo passæ sunt Gallix: quam tamen ludum jocumque dixeris præ illa tempestate, quam Attila cum omnibus fere Germanicis gentibus sibi sociatis Gallix intulit. Et tamen de Caroco memoriæ proditum est ab Aimoino *l. 3. c. 1. querenti quomodo magni nomen consequi possit respondisse matrem: maximis urbibus & munitionibus destructis & incolis interfectis, neque enim posse eum pulciores firmioresque urbes condere, eoque proximum esse earum everfione belli gloriam ad posteros propagare.* Quod ille consilium haud segniter est exsequutus.

XXXV. Passæ autem hanc cladem ad Rhenum sunt potissimum maxima illa Sequanorum provincia, inque ea nobilissimæ urbes Vindonissa & Augusta Rauracorum, ut & Germania prima vel superior, hujusque urbs Argentoratus. Paulo mitius Germaniam secundam & Belgicam primam alteramque Franci videntur tractasse: neque enim mœniji leguntur urbes nudasse, etsi

inco.

incolarum magna parte trucidata, etiam ipsi solitudinem prope ijs induxerint. Et sane ea de causa Belgicæ utriusq; & Germaniæ primæ urbes post illam tempestatem primæ omnium videntur respirasse.

XXXVI. Quamvis vero devictis Alemannis, Burgundis & Bajoariis, quicquid cis Rhenum & Danubium Germani occupaverant, in ditionem Francorum pervenerit, Merovinga tamen regia familia rerum potiente, paucæ urbium antiquarum valuerunt ex ruinis nonnihil resurgere, tantum abest ut pristinum splendorem recuperarint, vel in majorem amplitudinem excreverint. Multo minus novæ quædam urbes tum conditæ. Nihil sane horum legas in ejus xvi monumentis. Bene Franciscus Guillimanus *l. de episcop. Argentinens. cap. 3: In agriculturam, relicto deinceps bellandi ex parte studio, conversi Alemanni Francique vicos innoluere, neque quas recuperaverant urbes vel munimenta instaurarunt, aut ferè habitavere; si ve ne rursus illis, ut ante sepius, ejicerentur à principio formidarent; aut veteres & ex Germania allata consuetudine manendi in aperto. Vix semel legere est: Chilpericum Regem misisse ad Duces & Comites civitatum, ut muros componerent urbium, resque suas cum uxoribus & liberis intra murorum munimenta concluderent, atque repugnarent viriliter, si necessitas exigeret. Frigidum certe mandatum caruit effectu, nec quis paulo nobilior temere intra mœnia recessit.*

XXXVII. Scilicet nihil tum fuit quod incrementum daret urbibus: non immunitas incolarum; non commercij frequentia; non inhabitatio denique illustrium hominum, quorum vita profusior attrahit opificum aliorumque ministrantium manum. Quæ omnia diu post insequutis demum temporibus evenerunt. Igitur aut sine mœnibus inter rudera sua manserunt tum illæ Cis-

C rhena.

rhenanæ & Cissanubianæ Vrbes, aut verò si moenia antiqua seruarunt, incolis destitutæ magnas solitudines comprehenderunt.

XXXIIX. Paulò melior fortuna videtur eas respicere sub Carolingis. Omnes scilicet nobiliores urbes episcopos tum acceperunt, adeoque ædibus sacris & monachorum claustris passim ornatæ sunt. Mitigatus quoque imperij in cives pristinos rigor videtur, & pacatis magis Germaniæ rebus, sine dubio commercijs quoque locus major est apertus. Sed tamen & hanc fortunam una cum imperio Francorum, cis Danubium quidem Vngarorum, cis Rhenum vero Normannorum in mediam Germaniam foedæ & crudelissimæ incursions turbaverunt. Quam rem acerbissimis querelis ejus ævi scriptores persequuntur: ex quibus constat, plerasque tum urbes iterum ferro & igne omnne decus perdidisse.

XXXIX. Sed Saxoniorum Cæsarium imperio uti toti Germaniæ ita & urbibus nova lux affulsit. Eum vero statum antequam exponamus, forte operæ fuerit pretium paucis exponere quæ reipublicæ facies fuerit pristinæ Germaniæ: quæ conditio urbium provinciarumque, & antiquo Romanorum & subsequenti Francorum imperijs florentibus. Hisce enim expositis, & Urbium & vicorum Germaniæ vetus quidem fortuna clarissime elucescet, & quæ post invaluere longe rectius poterunt doceri.

XL. DE REPUBLICA autem acturos ante omnia latere nequaquam oportet, aliud esse noscere integram aliquam urbem, & aliud cognoscere rempublicam alicujus urbis. Quæ enim distinctio est inter cognitionem totius & cognitionem partis principalis, ea quoque differentia est inter notitiam integræ alicujus urbis & cogni-

cognitionem Reipublicæ. Nam omnis civitas notat perfectam hominum societatem beate vivendi gratia institutam; Respublica autem ac πολιτεία est quasi anima ac ratio & forma illius societatis, & quidem potissimum circa partem imperantem aliosque magistratus ac judicia.

XLII. Sane qui integram aliquam civitatem novit, idem non potest ignorare & statum seu formam illius societatis, hoc est, Rempublicam; at vero qui Remp. tantum novit, non novit omnia quæ ad civitatem pertinent: quamplurima enim ad eam requiruntur, quæ nequaquam Reip. nomine veniunt. Primum enim omnis civitas constat multitudine hominum, constat etiam loco quodam, postulat deinde alimenta, postulat præterea & munimenta aliaque quamplurima, utpote cum non unius tantum commodi gratia sit instituta, sed omnem profus respiciat vitam. Vnde qui propositum sibi habet integræ alicujus civitatis naturam pernoscere, illi profecto ad omnia isthæc & similia est attendendum. At cum πολιτεία seu Resp. denotet solum constitutionem civilis alicujus societatis circa regimen ejus ac magistratus & judicia, manifestum est, qui horum sibi notitiam comparavit in aliqua civitate, illum ea quæ ad Rempublicam istius civitatis attinent, omnia penitus habere explorata.

XLIII. In Germaniæ igitur antiquam rempubl. inquirentibus, principio notandum, majores nostros propter ingenitam animorum feritatem non tantum nullam communem habuisse Rempublicam, sed ne junctas quidem sedes inter sese passos esse. Quod cum ex aliis, tum vero omnium optime ex C. I. Cæsare licet

C 2

cogno-

cognoscere; ita enim ait ille vi. comment. libro: *Citatis* maxima laus est, quam latissimis circum se vastatis finibus solitudines habere, hoc proprium virtutis existimant, expulsos agrum finitimos cedere, neque quenquam prope se audere consistere: simul hoc se fore tutiores arbitrantur, repentinæ incursum timore sublatum. Quapropter in Romanorum monumentis videmus, eos non cum vicinis tantum gentibus, verum etiam inter sese perpetua bella gessisse. Et certe florentibus Romani imperij rebus, nullus fuit populus magis ad bella natus, quique plus Romanis negotij faceretur, quam Germani. Et Tacitus quidem libro de moribus Germ. cap. 37. Martium illum animum his verbis prodit: Sexcentimum & quadragesimum annum urbs nostra agebat, cum primum Cimbrorum audita sunt arma, Cæcilio Metello ac Papirio Carbone Coss. Ex quo si ad alterum Imp. Trajani consulatum computemus, ducenti ferme & decem anni colliguntur, tam diu Germania vincitur. Medio tam longi ævi spatio multa invicem damna, non Samnis, non Pæni, non Hispaniæ Gallieque, ne Particidæ quidem sæpius admovere: quippe regno Arsacis acrior est Germanorum libertas, &c. Hæc ille: majora profecto dicturus, si fractas imperij Rom. vires Germanicis manibus conspexisset.

XLIII. Verum enim vero tamen non in unam Rempublicam tot populi potuerint conspirare, unius licet originis atque ejusdem linguæ essent, singulis tamen non fuisse nullam reipublicæ formam, vero valde est simile, & ex antiquis quoque monumentis licet colligere. Sicut enim in universum nulla societas sine legibus stare potest, ita quoque populos istos feroces ut non absque societate sic nec absque legibus & imagine quadam reip. vivere potuisse certissimum est: licet optimam quidem reip. formam non habuerint, utpote qui rudes essent & veræ virtutis ignari.

XLIV.

22
7
2

XLIV. Quenam vero ea fuerit, & ostendunt nobis clarissime Romanorum scripta, & vero iis etiam tacentibus ingenium & mores ipsorum eandem abunde produnt. In tanta enim animorum ferocia & fortitudine, quis dubitaverit incredibile quoque fuisse libertatis studium? Est quippe libertas finis quasi fortitudinis, omnisque militaris rei & gloriae mater vel nutrix. Et vero hanc ubique etiam à Romanis hostibus nostris deprædicatam legimus, atque eo quidem magis quo ægriore animo eripiam sibi eandem per Cæsares dolebant. Sufficiat unius & multis Lucani testimonium adduxisse, qui *lib. VII. hist.* sic canit:

*Libertas ultra Tanaim Rhenumque recessit,
Et toties nobis jugulo quaesita negatur,
Germanum Schyticamque bonum.*

At vero ubi libertatis cura maxima, ibi indubie non potuit non suapte sponte prodire aliquid illius reipublicæ, quam popularem vel Democraticam vulgo appellamus. Hæc enim sese præ omnibus effert civium suorum libertate: adeo ut Libertatis vocabulum Regio & Oligarchico dominatui ab optimis scriptoribus plerumque soleat opponi, & multi juxta Philosophum *6. Polit. c. 2.* in sola hæc reip. forma libertatem se consequi posse arbitrentur.

XLV. Quamvis autem hæc ita sese habuerint, verisimile tamen per se statim sit, etiam silentibus imo amissis Romanorum monumentis, non potuisse meram aliquam Democratiam tum temporis ullo in populo Germanico obtinere. Vbiunque enim populus rudis est, avidus tamen bellandi, sponte sua statim abitur à pura Democratia forma, & nonnihil Aristocratici status sudoritur, potestatem quamlibet majorem necessitate

statum nobilioribus adeoque prudentioribus imponen-
te. Itaque non potuit non commune olim fuisse omni-
bus Germaniæ civitatibus, reipublicæ formam non sim-
plicem habere, sed ex populari & optimatum statu tempe-
ratam.

XLVI. In quibusdam vero etiam necessario aliquid
Regium, Laconicum tamen aut Æsymneticum non potuit
non commisceri. Neque enim bella administrari recte ni-
si uno imperante possunt, qui perpetuus sit necesse est, si
quidem non multi fuerint paræ prudentiæ, bellum tamen
perpetuo trahendum sit.

XLVII. Ad hunc vero modum Germanicos populos
reipublicam suam olim instituisse, multis testimoniis vete-
rum scriptorum alias ostenditur. In ipsis autem Germa-
nicis vicis ex parte penes nobiles, ex parte penes plebem
ingenuam arbitrium fuisse reipublicæ, vel unus Tacitus
nos docuerit. Disertè enim testatur fuisse Germanis *Prin-*
cipes qui iura per Pagos Vicosque reddiderunt. Hos autem fu-
isse nobili stirpe natos idem prodit: *insignis, inquit, nobi-*
litas aut magna patrum merita Principis dignationem etiam ado-
lescentulis assignant, Iuris itaque dicendi potestas in singu-
lis Germaniæ vicis penes unum aliquem fuit nobilem. Ve-
rum ille solus quidem jus illud haud tenuit, sed ex ipsa ple-
be delecti nonnulli, iudicio assessores dati. Disertè iterum
Tacitus: *centeni singulis ex plebe comites, consilium simul & au-*
ditoritas adsunt. Ingenuos autem hos comites non assesso-
res fuisse, non servili aut libertino genere natos, idem nos
docet Tacitus: *Liberte* (inquit) *non multum supra servos sunt,*
raro aliquid momentum in domo, nunquam in civitate, exceptis
duntaxat iis gentibus, qua regnantur. Ibi enim & super inge-
nuos & super nobiles ascendunt. Apud ceteros impares libertini
libertatis argumentum sunt.

XLIX.

22
4

XLIIII. Illis verò Principibus nullum fuit jus aut tributum suis indicendi aut leges statuendi, nullum item fuit belli ac pacis arbitrium, nisi plebis consensu impetrato. Principum porro illorum successio neque plane hereditaria fuit, neque plane electitia, ætate quidem Taciti; sed ea quæ hodie in Dania & Polonia est Regum. Constituti scilicet sunt in majoribus totius populi comitiis. Clare Tacitus: *eliguntur in iisdem concilijs & Principes*. Adcoque eligendi jus non fuit penes unius alicujus pagi incolas, sed apud optimatum & delectorum ex omni plebe concilium.

4

XLIX. Verum hæc alibi rectius docentur: id hoc loco adjiciendum solummodo est, Principes illos, quos appellat Tacitus, ab antiquissimis usque temporibus Germanice *Graven* dictos, utpote cum hæc vox judicem significet. Assessorum quoque illorum jam antiquitus receptum nomen Germanis est *Schepen / Schöppen / Schöppen*. Quo liquet, antiquissimis illis temporibus jurisdictionem in pagis & vicis fuisse penes *Graviones & Scabinos* aut delectos ex ingenuis: nullibi autem omnem eam commissam vel soli plebi, vel uni alicui præcipue nobilitatis.

L. Quæ juris dictionis autem, eadem & meri mixtique imperij fuit ratio. Neque enim legas, vel delectos illos Scabinos sine *Gravione*, vel sine *Scabinis Gravionem* in quenquam animadvertisse. Ita nec de summa reipublicæ quidquam constituere vel plebi licuit soli, vel soli *Gravioni*: sed ad concilium, si quid majoris rei esset constituendum, etiam ex plebe delegati una cum Principibus convenerunt: quod expressis verbis docet Tacitus. Absque dubio tamen in omnibus his maxima vis & auctoritas Principum fuit. His enim inter se
de mi

de minoribus rebus consulere & statuere fas, etiam in con-
sultaplebe; de maioribus negotiis *ægyptia* fuit; cujus quæ
vis sit, notum prudentioribus. In jure dicundo etiam Sca-
bini suis Gravionibus *consilium* solummodo & *auctoritatem*
addiderunt: potissima autem potestas adeo fuit Gravionum
illorum, uti nulla plebis facta mentione simpliciter dicat I.
Cæsar comment. VI: *In pace nullus est communis magistratus: sed principes regionum atque pagorum inter suos jus dicunt, controversasque minuunt.*

LI. Hæc antiquissima reipublicæ Germaniæ forma
ut omnibus ejus populis placuit, ita & in hac Saxonia ob-
tinuit usque ætatem Caroli Magni. Omnes enim pa-
gi seu Govæ (ut semigermanica utar voce) habuerunt
suos Comites, (quomodo Graviones cœperunt dici) qui
jura dicerent cum delectis è populo aut scabinis. Ita & in
vicis omnibus, quorum pars urbium dignitatem post ac-
cepit, jurisdictio Comitum fuit, simulque merum ac mix-
tum imperium; ut tamen & in his locum aliquem suum
plebs per delectos servaret. Cum autem tres in populos
adeoque totidem civitates Saxonia divideretur, ne singulis
quidem pacis tempore unus aliquis communis magistra-
tus fuit, sed imminente bello, comitum aliquis prout vir-
tute fuit major, in sua gente Dux creatus est, *certis termi-
nis exercitus congregandi potestate contentus*; quæ verba sunt
Widekindi Saxoniorum scriptorum antiquissimi. Nec
vero trium populorum communis aliquis Dux electus, *nisi
universali bello ingruente*. Quo peracto, (iterum verba sunt
widekindi) *æquo jure ac lege, propria contentus potestate unus-
quisque vivebat*. Verum hæc testimonijs ostendere alterius
est instituti.

LII. Igitur nulli tum vici, nulli pagi non sub Gra-
vionibus fuerunt, illustri & antiquissima ortis profapia.
Nec

Nec tamen illis libera fuit aut infinita in plebem in gentium
potestas; sed in ipsius jurisdictionis partem hæc venit, tan-
tum abest ut legum, pacis belli arbitrium ad solos Gra-
viones pertinuerit. Hæc autem omnia uti in proclivi est
demonstrare, ita fabulosa liquet esse quæ à nonnullis me-
morantur de ejus tempestatibus republica. Quasi nempe Sa-
xonia metropoles aliquot habuerit, easque liberrimæ po-
testatis, nullique nobilium imperio subditas. Aut, quod
alii narrant omnem jurisdictionem cum mero ac mixto
imperio, item arbitrium belli & pacis, tantum in Comi-
tum vel unius Regis infinita potestate fuisse collocatum,
plebi obsequij gloriâ tantum relictâ.

LIII. SED AB antiqua illa libera Germaniæ repu-
blica ad eos pergendum est, qui in Romanorum impe-
rium concesserunt. Cisthenanis igitur Germanicis po-
pulis postquam in Romanorum ditionem pervenerunt
haud est dubium parum vel nihil pristinae libertatis reli-
quum mansisse. Dura quippe provinciarum sub Ro-
manis fuit conditio. Accipiebant enim ab ijs ma-
gistratus suos & judices annuos cum imperio & secu-
ribus, qui juxta mores & præscripta Romanorum
eos vivere cogere, proprijs ipsorum legibus & in-
stitutis abrogatis: imò quo magis servitutem agnoscas,
lingua non sua sed Romana uti oportuit. Civilis Batavus
apud Tacitum l. 4. Hist. Treveris genti origine Germa-
nicæ servitutem illam exprobrans, sic inquit: *Vos autem Tre-
veri, cæteraque servientium animæ, quod pretium effusi toties
sanguinis expectatis, nisi ingrati militiam, immortalia tri-
buta, & dominorum ingenia? Scilicet tria potissimum
fuerunt servitutis tum incommoda. Primum, quod co-
gerentur habito delectu eoque iniquissimo, Romanis
etiam inviti militare. Alterum, quod immanibus tri-*

D

butis

butis per publicanos i. e. harpyias & hirudines attererentur. Tertium, quod herilem magistratum quotannis Româ acciperent, qui cum fascibus ac securi, abolitis patrijs legibus, jus diceret. Nec verò dubium est hanc fuisse conditionem penè totius utriusque Germaniæ. Attamen Batavis in Rheni insula ad suam usque ætatem mansisse honorem & antiquæ societatis insigne, prodit Tacitus: viros tamen & arma imperio ministrarunt, avarissimè interdum delectum exercentibus Romanis: quâ de re extat Civilis querela apud Tacitum l. 4. *Histor.*

LIV. Urbium quoque si non omnium, multarum tamen & eis Rhenum & cis Danubium haud paulò melior felicitas. Namque nonnullæ coloniarum, aliæ municipiorum jura acceperunt. Onuphrius Panvinius l. 3. *comment.* septem numerat colonias Galliæ Belgicæ: Agrippinam Vbiorum, Augustam Rauracorum, quæ hodie sit Basilea, Augustam Trevirorum, Augustam Vlpiam Trajanam, Coloniam equestrem, Coloniam Iuhonum, Lutarburgium Tarbelliorum. Quæ omnes in Germania Cisthenana fuerunt, si unam excipias & alteram. Quanquam forte nec Iuhonum aliqua colonia fuerit, populi sc. non cis sed Transithenani, quod rectè ostendit Cluverius l. 3. *Germ. antiq. c. 8.* Iam vero harum coloniarum Agrippinensem fuisse juris Italici, scribit Paulus l. in *Lusit. §. 2. ff. de censib.* Idem porrò Onuphrius colonias Rhætiæ quinque recenset: Augustam Quintanorum, Augustam Tiberij hodie Regensburg, Augustam Rhetorum, Coloniam Constantiam, Curiam & Vindelicorum unam Augustam Vindelicorum. Taceo nunc Norici colonias: quam terram omnem hodie incolunt Germani. Alias porro nonnullas urbes fuisse municipia, vel unum hoc testimonium Ammiani Marcellini ostendit l. 15. *Prima Germania: ubi præter alia municipia Mogun-*

Moguntiacus est, & Vangiones, & Nemetes, & Argentoratus,
barbaricis cladibus nota.

LV. Constat verò colonias quidem reipubl. suæ administratione effigiem quandem Romanæ retulisse. Nam ut Romæ erat *populus & senatus*, (verba sunt Onuphrij) sic hi novos colonos in *decuriones & plebem* dividebant. *Decuriones senatus*, *plebs populi Romani* imaginem referebat. Ex *decurionibus* singulis annis duo vel quatuor viri creabantur juxta *coloniae magnitudinem vel parvitatem*, qui duum viri vel quadrumviri juri dicundo vocabantur. Hi *consulum Romanorum speciem* representabant. Creabatur insuper *Aedilis* qui *viarum, ædificiorum publicorum*; item *Quæstor* qui *ærarij publici curam* habebat. Atque hi erant *præcipui coloniae magistratus*: in cæteris omnibus more, legibus, & institutis Romanis vivebant. Iusporò *Italicum* quo *Agrippina* olim floruit, si communi credimus interpretationi, *immunitatem tributorum* dedit, si *Cujacio l. 3. observ. c. 35.*, *levationem censitionis*: fecit autem porrò, ut in reliquis eodem jure sit ejus *coloniae respubl. quo ipsa Italia*, puta in *traditionibus nexi*, in *usucapionibus*, in *annali exceptione*, & in *jure capiendi*.

LVI. Municipiorum rationem Gellius nos docet *l. 10. c. 3*. *Municipes*, inquit, *sunt cives Romani ex municipijs suo jure & legibus suis utentes*, *muneris tantum cum populo Romano honorarij participes*, à quo munere capessendo appellati videntur, *nullis aliis necessitatibus*, neque ullà *populi Romani lege adstricti*. Itaque vero simile sit, sicut *colonias Romanorum*, ita *municipia illa Germanica Germanorum mores, ritus & leges maximè observasse*.

LVII. Cæterum & alia dura multa passæ sunt omnes illæ urbes, & illud præcipuè non potuit non esse acerbum, quòd perpetuo præsidio militari tenerentur. Scilicet & *Germaniæ primæ & Germaniæ secundæ &*

Belgiæ primæ metropoles sedem ac domicilium præbue-
runt *Ducibus*, reliqua opida *præfectis militum*, cum valida
& numerosâ militum manu. Quæ res quomodo circa
Arcadij & Honorij tempora sese habuerit, exponit optimè
liber vetus, cui titulus *Notitia utriusque imperij*, quem insi-
gni commentario illustravit Guido Pancirollus. Quorum
scrinia nolimus compilare. Adco impotens verò tan-
dem fuit Romanorum dominatus, ut omnis libertas sub-
lata, omnia jura tandem confusa sint.

LIX. Quo factum, ut provinciæ pertæse laborum
scelerumque Romanorum, externa novaque imperia cir-
cumspicere cœperint, præ alijs verò Francos dominos
desideraverint. Testatur id Gregorius Turonensis *l. 2.
c. 23. Terror Francorum resonavit in his partibus, & omnes eos
amore desiderabili cupiverunt regnare. Item cap. 36. Multi
tunc ex Galliis Francos dominos summo desiderio cupiebant.*
Nec verò Romanorum corruptissimos mores & atrocita-
tia quis satis mirabitur, solius si Salviani Massiliensis libros
de Providentia eâ tempestate scriptos inspexerit. Et vero
Franci, quorum teste Eginharto in *vita Caroli M. semper Ro-
manis & Grecis fuerat suspecta potentia*, tandem etiam omni
Romanos ditione exuerunt, magnamque imperij illorum
partem sibi subjecerunt.

LIX. CÆTERVM nec Franci subactos à sese popu-
los multùm levioꝛe imperio quam Romani continue-
runt. Non enim verum est, quod *l. de origine Saxonum*
scribit Reineccius: *Francos in Germanici nominis provinciis
subactis imperio contentos, nulla alia re indigenis graves fuisse.*
Est enim in promptu ostendere, Francos more Romano-
rum provincijs suis per Germaniam Galliam Italiam &
gravissima tributa imposuisse & magistratus dedisse, qui
ex ipsorum nutu penderent, alijs ordinarios, alios extra
ordi-

ordinem delegatos, jus quoq; militem legendi ex omni ingenuorum numero sibi sumpſiſſe. Quorum omnium poteſtas cum Regibus eſſet commiſſa, procedente tempore *regalium* vel *regatiarum* nova vox aut nova certe vocis acceptio hinc invaluit.

LX Non eſt noſtri inſtituti argumentum hoc plenius exponere: ſuffecerit nunc adducere in medium Italicæ gentis propriam de jure illo regio confeſſionem à Friderico I. Cæſareijs expreſſam. Radevicus ejus ætatis ſcriptor l. 2. c. 5. rem illam ita narrat: *Requiſitique de hoc jure quid eſſet, adjudicaverunt Ducatus, Marchias, Comitatus, conſulatus, monetas, telonia, veſtigalia, portus, pedatica, molendina, piſcarias, omnemq; utilitatem ex decurſu fluminum proventientem: nec de terra tantum, verùm etiam de ſuis proprijs capitibus cenſus annui redditionem. Hiſq; omnibus in fiſcum adnumeratus &c.* Guntherus l. 5. de eodem negotio in hunc modum canit:

*Ac primum Ligures ſuper hoc à Rege rogati:
Veſtigal prorſus, cudendæ jura monetæ,
Cumq; molendinis telonia, flumina, pontes,
Id quoq; quod fodrum vulgari nomine dicunt,
Et capitolicum certo ſub tempore cenſum:
Hæc Ligures ſacro tribuerunt omnia fiſco.*

Ius feudale Langobardicum l. 2. t. 56. hæc loquitur: *Regalia, armandiæ, viæ publicæ, flumina navigabilia, & ex quibus ſunt navigabilia, portus, ripatica, veſtigalia, quæ vulgo dicuntur telonia, monetæ, maltarum pænarumq; compendia, bona vacantia, & quæ ut ab indignis, legibus auferuntur, niſi quæ ſpecialiter quibusdam conceduntur: & bona contrahentium inceſſas nuptias, condemnatorum & proſcriptorum, ſecundum quod in novis conſtitutionibus cavetur: angariarum, parangariarum & plaſtrorum & navium præſtationes, & extraordinaria collatio*

ad felicissimam regalis nummis expeditionem : potestas constituendorum magistratum ad iustitiam expediendam : argentariæ & palatia in civitatibus consuetis : piscationum redditus & salinarum, & bona committentium crimen majestatis, & dimidium thesauri in loco Caesaris inventi, non datâ operâ, vel loco religio: so: si datâ operâ, totum ad eum pertineat.

LXI. Non tantum autem hæc in Italis post devictos Langobardos, sed & per Galliam & Germaniam in subditis provinciis obtinuerunt. Sanè hoc durum jugum & Alemannos cum Bajoarijs, & Frisios omnes à Rheino ad Visurgim usque, & Thuringos, Cisthenanos etiam Germanos omnes florenti Francorum imperio passos, aliàs ostenditur. Scilicet sumebant sibi Franci in populos devictos jura victorum ex more Romano: itaque aut tributarios tantum eos reddiderunt, aut si plane sibi subjecissent, magistratus & jura etiam dederunt. Et verò illud belli in victos jus, unicum fundamentum est regaliarum quas appellant: ut nihil iniquius sit ijs, qui in omni libero principatu aut regno eas regibus conantur vindicare.

LXII. Enimverò ipsi Franci sive Orientales sive Occidentales ab his oneribus immunes, non eam regibus suis servitutem debuerunt. Neque enim tributum aut censum penderunt, sed sola annua dona regibus contulerunt, præter multæ partem. Servata sc. pristina consuetudine, omnibus olim Germaniæ liberis populis usurpatâ. De qua Tacitus: *Mos est civitatibus ultro ac viritum conferre Principibus vel armentorum vel frugum, quod pro honore acceptum etiam necessitatibus subvenit.* Item: *Pars multæ regi vel civitati, pars ipsi qui vindicatur vel propinquus ejus exsolvitur.*

LXIII. De Saxonum sub Francis conditione, res vide-

videtur explicatu impeditior. Adamus Bremensis cap. 6.
Thuringi & Saxones, itemq; ceteræ quæ juxta Rhenum sunt na-
tiones, ex antiquo Francis tributariæ leguntur. Quibus deinde à
regno eorum deficientibus, Pipinus genitor Caroli bellum intulit.
Crancius l. 1. Saxou. c. 31. Lotharium regem tributum
annuum Saxonibus imposuisse scribit quingentorum bo-
rum circa annum 572. Annales Francici ad annum 753.
Pipinus coëgit Saxones, ut promitterent se omnem voluntatem
ejus facturos, & singulis annis honoris causa ad generalem con-
uentum equos trecentos pro munere daturus. Sequutum dein-
de bellum illud atrox cum Carolo Magno: ac tandem
pax composita. Leges pacis ita memorat Eginhartus: Ea
conditione à rege proposita & ab illis subscripta, tractum per tot
annos bellum constat esse finitum, ut abjecto demonum cultu &
rejeclis patriis ceremoniis Christianæ fidei atque religionis sacra-
menta perciperent & Francis adunati unus cum eis populus effi-
cerentur. Quibus verbis videtur indicari, Saxones in pa-
ri cum Francis libertate relictos. Poëtafter, antiquus vi-
tæ Carolinæ scriptor, paulò plenius rem exponit. Inter
alia ita canit:

At vero censum Francorum regibus ullum
Solvere, nec penitus deberent atque tributum,
Cunctorum pariter statuit sententia concors,
Sed tantum decimas divina lege statutos
Offerrent, ac Præsulibus parere studerent
Ipsorumque simul clero, qui dogmata sacra
Quique fidem Domino placitam vitamque docerent.
Tum sub Iudicibus quos Rex imponeret ipsis
Legatisque suis, permitti legibus uti
Saxones patriis & libertatis honore.

Hoc sunt postremò societati sedere Francis,
Ut gens & populus fieret concorditer unus,

Ac sem-

Ac semper regi parens æqualiter uni.

Faciunt huc verba nonnulla in tabulis quibus Episcopatum Bremensem instituit Carolus Magnus. Servavit nobis eas Adamus Bremensis, & qui exscribere illum solet Albertus Stadenſis, & post utrumque Crancius. Diserte autem ait Carolus: *Saxones pristina libertati donatos & omni nobis debito censu solutos pro amore illius qui nobis victoriam contulit ipsi tributarios addiximus, videlicet ut qui nostra potestatis iugum hactenus ferre detrectaverunt, videri jam Salvatori nostro Iesu Christo & sacerdotibus eius omnium suorum iumentorum & fructuum, totiusque cultura decimas, & nutritura, divites ac pauperes legaliter constricti persolvant.* Pertinet huc & illud antiqui scriptoris *de vitis Romanorum Pontificum*, qui vulgo Luitprandus creditur, in vita Hadriani secundi: *Carolus omnes decimas, ait, in Saxonia constituerat ad regale servitium, & eas rex dare potuit cui voluit.*

LXIV. Ex his vero constat, tametsi Saxones initio penderint tributum Francis, more aliarum gentium victarum, illo tamen onere à Carolo liberatos, pristinaque libertati hactenus restitutos, nisi quod decimas solvere tenerentur cultui divino. Constat porro magistratum collationem Regem sibi sumpsisse. Quod sc. ante penes totius populi concilium fuit, id imposterum Regio arbitratus est commissum. Fuit autem tum duplex magistratus, alius nempe Ecclesiasticus in Episcopis circa sacra & cultum religiosum occupatus: alius civilis, uti vocant, isq; vicissim vel status vel extra ordinem missus. Et status quidem *Judicum* alter *Legatorum*. Quorum nominum illo quidem *Graviones*, qui tum Latinum nomen ex more Romanæ reipubl. acceperant *Comitum*; hoc verò significari eos qui alias Francis *missi* audiunt, bene notat doctissimus Reineccius. Quæ ju-
risdi-

risdictionis ratio in ipso Francorum libero populo fuit. Ut proinde recte queat dici, concessisse Saxones in eandem cum Francis civitatem, æquali libertate gaudentes: eoque illorum conditionem longe meliorem mansisse quam reliquis provincijs.

LXV. Si hic autem fuit status Saxonix sub Carolo, non potest non falsum esse quod legitur in vita Ludovici Pij à P. Pithæo edita, ut ut eadem verba recitet Aimoinus *l. s. c. 10.* *Quo etiam tempore Saxonibus atque Frisõibus jus paternæ hereditatis, quod sub patre (Carolo M.) ob perfidiam legaliter perdiderant, Imperatoriâ clementiâ restituit. Quod alij liberalitati, alij imprudentiæ assignabant, eò quod hæ gentes naturali libertati assuefactæ talibus habenis deberent coerceri, ne sc. effrenes in perduellionis procacitatem ferrenrur. Imperator verò (Ludovicus) eò sibi arctius eos vinciri ratus, quo eis beneficia potiora à largiretur, non est spe sua deceptus. Nam post hæc easdem gentes semper sibi devotissimas habuit. At jure paternæ hereditatis soli servi carent. Saxones autem omnes nunquam sunt in servitutem redacti. Sed & Frisii libertatem relictam constat ex ordinibus Adelingorum, ingenuorum, litorum & servorum, qui in eorum legibus antiquis disertè memorantur. Ut taceam, illos omnes ne quidem armis unquam victos à Francis, sed qui trans Elevum sunt, sponte sua post devictum Radbodum in Francorum dirionem concessisse; quod legitur in *vita S. Ludgeri*: certè Carolo vivo perfidiæ nunquam notati. Quare si antiquæ famæ credendum, rerum cum fide & virtute gestarum præmium avitam ex parte libertatem recuperarunt. An Saxonix Frisixque Gravionibus concessa tum à Ludovico hæreditaria quasi successio imperito scriptori minus rectè intellecta fuit? Quicquid sit, ne illud quidem quod Widekin-*

E

dus

describit l. 1. S. Viti patrocinio per Henricum & Ottonem magnum *Saxoniam ex servâ factam liberam, & ex tributaria multarum gentium dominam*, ita accipiendum, quasi Francis illa hæctenus servierit & tributaria fuerit. Ad Ungarorum enim & Normannorum dominatum illa trahenda, à quo liberata per Henricum & Ottonem Saxonia, quam & alijs abunde opibus fecerunt affluere.

LXVI. Pari verò modo liquet, alienius esse à vero id quod alij narrant in plebis Saxonice tum potestate fuisse situm, ex *Adelingis* aut præcipua nobilitate magistratum sibi creare si quem vellet, eamque libertatem etiam à Carolo relictam. Neque enim legas penes plebem liberrimis Germanicæ rebus hanc fuisse potestatem: jamq; audivimus magistratum inferiorum creationem sui juris fecisse Carolum. Ne nunc adducam plebejæ illius electionis in omnibus præcis monumentis nec volam reperiri nec vestigium.

LXVII. Enimverò non minus id dictum absolum est, atque illud quod de Hollandicæ Comitibus nonnulli viri insignes memorant, eos ab ordinibus illius provincie primum libera propriaque auctoritate creatos. Atqui constat Hollandiam unâ & Selandiam exiguas tum habitas Frisicæ portiones. Diserte Regino Godfridum Danorum regem testatur *anno 881* cum innumerabili multitudine equitum peditumque insidere cœpisse locum prope Mosam Haslou tunc dictum. Illi autem à Cæsare Carolo Crasso Ducatum Frisicæ concessum feudi jure possidendum statim sequente anno. Mox idem scriptor anno 888 ita loquitur: *Normanni qui in Chinheim & Deuëmarcam venerant adfessiente Gothofredo, Rhenum navigio ascendunt.* Est autem Chinheim pars hodie Hollandicæ.

landici Comitatus, *Denemarca* autem nomine nihil intel-
ligi potest præter Hollandiam & Selandiam, à Danis sc.
novis incolis nominibus tunc Danicis appellatas. Igitur
tum quidem certe Hollandia Zelandiaque Ducem Gotho-
fredum accepit à Francorum Rege. Eiusdem auctorita-
te Gothofredo successit fortè Eberhardus Saxo, & huic
frater Meginhardus anno 898, teste Reginone. Ex quo
etiam videre est, Ducibus illis subjectos fuisse illius provin-
ciæ Comites, ut Gothofredo Dano Gerolphum & Ger-
dolphum & Eberhardum Saxonem post à VValgario Ge-
rolphi filio interfectum. Incidunt autem hæc tempora
in extrema Franciæ imperij.

LXIIIX. SED de his obiter. Qui verò provincia-
rum in universum, idem & Urbium, & Vicorum flo-
rente Francorum imperio fuit status. Certè non in co-
dice legum Franciarum, non in alijs ejus ævi monu-
menti observare est, meliore tum fuisse conditione ur-
bes aut nobiliores vicos præ alijs in agro viventibus. Pri-
mò enim incolæ urbium fisco regio penderunt vestiga-
lia & tributa. Monetarum quoque cudendarum jus &
molendinorum, telonia, portus, pontes atque similia
omnia non in urbibus minus quam alibi per omnem
Germaniam ad regium fiscum pertinuerunt. Neque ve-
rò horum quidquam in urbibus illis (Carolo certè Ma-
gno ejusque filio Ludovico imperantibus) temere le-
gas in subditorum aut nobilium aut plebeji ordinis fu-
isse peculio. Ex adverso perspicere est, sequutis demum
seculis Regum largitionibus in variorum potestatem
hæc devenisse. His certè oneribus eâ ætate obnoxias
fuisse Urbes ad Rhenum & Danubium, passim docet
Lehmannus vir horum peritissimus. Auctor etiam Chro-
nici Colonienfis jam olim ex nescio quibus Prumi-
ensis

ensis cenobij annalibus annotavit p. 97 & 137, à Clodovæi usque ætate ad Ottonem Magnum Agrippinenses tributum regibus Francorum solvisse.

LXIX. Sacra porò omnia jura administrata tum fuisse per Episcopos non in Urbibus minus quam alibi, nihil est notius. Sed & meri ac mixti imperij, quod vocant, vis penes Comites fuit aut missos à regibus constitutos. Gregorius Turonens. l. 6. histor. Franc. c. 22. Rex Chilpericus in civitatibus novos Comites ordinat, & cuncta sibi jubet urbium tributa deferri. Idem diserte variorum Comitum urbibus Gallicis præfectorum meminit l. 9. c. 5. l. 5. c. 48. alibi. In capitulis Caroli Magni l. 2. c. 25. fit mentio Comitum Vesontij, Moguntia, Trevirorum, Colonia, aliorumque, qui una cum Episcopis illorum locorum fungi debeant munere missorum regiorum. Per Comites autem & missos illos jura tunc dicta populo, argumentis ostendere facillimum est. Scilicet tametsi in omnibus pene urbibus Episcopi considerent, juris tamen dictio non illorum sed Comitum fuit & Missorum qui regia auctoritate præerant. Neque vero inter urbium administrationem & agri, ratione jurisdictionis in omnibus ejus ætatis monumentis quidquam est reperire discriminis.

LXX. Quum verò præter urbes, vici, villæ tunc fuerint & palatia regia, horum feliciter fuisse conditionem, nemini fiet facile probabile. Cæterum usque ad Saxonum etiam imperium paucissimi vici per omnem Germaniam muniri cœperunt. Certè quæ potissimâ tunc fama fuit & auctoritate in Saxonibus Brema, ætate Caroli villæ publicæ audiit nomine, ut patet ex fragmentis tabularum Carolinarum apud Adamum Bremensem sap. 15; nec muro cingi cœpit ante Normannicam tem-

pelta-

pestatem circa annum 990 eodem teste *cap. 75*. Etiam hanc
verò non nisi diu post Comitum potestate liberatam, infra
patebit.

LXXI. Hac verò occasione non possumus non in
eos animadvertere, qui Urbium Saxoniarum nescio
quam libertatem jam inde à Carolo Magno arcessere co-
nantur. Manifesto autem eos errore implicari, haud
difficile forte est probatu. Ajunt enim Carolum M.
quibusdam Saxoniarum Urbibus statuam Rolandinam in si-
gnum libertatis dedisse, quod nimirum ab eo jussu Caro-
li liberam judiciorum potestatem accepissent. At ex
superioribus constat, tum temporis nullam adhuc urbem
præter Cisthenanas in Germania fuisse. Certè nullius
inferioris Saxoniarum urbis in historia Caroli M. fit mentio:
quod tamen haud dubie scriptores, utpote rem notatu
dignam, tam sicco pede non præterissent. Imò duas
tantum arces, ut supra etiam est dictum, in Germania
Transhenana & quidem in Westphalia obsedisse legi-
tur Carolus Magnus; quod si autem plures tum temporis
extructæ fuissent, profecto non ita occupare Saxoniam
potuisset: quippe cum libertatis suæ Saxones fuerint
tenacissimi. Quid? quod Eginharrus in *vita Caroli M.*
inter alias causas belli Saxonici etiam hanc referat, quod
termini Francorum & Saxonum pene ubique in plano
essent contigui, præter pauca loca, in quibus vel sylvæ
majores, vel montium juga interjecta vitrorumque a-
gros certo limite determinarent, eoque in ijs cædes & ra-
pinas & incendia fieri non cessasse.

LXXII. Taceo, Rolando duce Carolum in expu-
gnandis Saxonibus usum, nullis præcis monumentis
referri: & omninò stultum videri, ducis statuam erectam

in occupatis urbibus à victore Rege. Quin imò Ru-
landi colossos demum post annum millesimum &
quod excurrit erectos, nec non omnes urbes quæ illos
ostendunt post tempora Caroli M. primum esse ex-
structas, monumenta historica pervolventi non potest
esse obscurum. Denique cum eæ urbes quæ tempo-
re Caroli Magni ad Rhenum fuere florentissimæ nul-
lam habuerint jurisdictionem, multò minus obscu-
ros quosdam in Saxoniâ vicos libertatem accepisse ve-
ro valde est simile. Quare cum tota hæc assertio fabu-
læ quàm veritati similior esse videatur, non est quod
eam pluribus refutando operam ludamus: interim si
quid ea veritati habet consentaneum, videtur id re-
ctissime omnium à Goldasto *Tractatu de immunitat, &*
privileg. Reip. Magdeb. hæctenus non edito esse observa-
tum: nimirum omnia quidem illa quæ de duce Rolan-
do Caroli M. ex sorore nepote commentantur historio-
graphi, quasi ejus ope & consilio pleraque in Saxonia
gesserit, & quæ sunt hujus generis alia, esse mere fictitia
& nulla prorsus fide historica niti; *attamen certum, inquit,*
Rulandi nomen non esse proprium aliquod, sed appellativum, quasi
dicas Rügeland; compositum nimirum ex vocabulo Rügen /
quod est veteri idiomate Germanico, causam suam proponere, &
diligenter ponderatis cujusque litigantium partis argumentis
sententiam pronuntiare, & territorio seu districtu: ut ita statua
Rolandina significet signum per quod notatur ibi esse forum publi-
cum causarum, jurisdictionem, locum justitiæ, territorium, seu
ut suo idiomate Germani vocarunt, Mallum publicum ein Rahl-
stade da man frey Kayserlich Gericht helt. Hæc ille. Cujus
rei indicia adhuc hodieque in urbibus nonnullis licet
animadvertere. Id scilicet certum, colossos illos consti-
tutos in signum liberæ jurisdictionis: accedente fabula, à
Carolo

Carolo Magno illam profectam: p̄æ rerum veterum im-
petitia haud distinguente vulgo libertatem à Carolo con-
cessam ab ea quæ post demum nata est. Vt illa ætas fabu-
lis obnoxia fuit. Cranzius *l. 10. c. 2.* narrat Hamburgæ.
ses à Carolo IV Holfatiæ Comitibus parere iussos *Rolan-
di statuam quam pro signo libertatis olim erectam habuerant
dejecisse.* Visuntur autem hodie ejulmodi colossi alij
& in Marchia alter Kinspergæ alter Prinslaviæ: ne quis so-
lis Saxonice urbibus eos tribuat.

LXXIII. Igitur ut revertamur in viam, Franco-
rum tempestate omnis urbs omnisque vicus jura à Co-
mitibus aut Legatis regis acceperunt. Et verò Duces si
qui fuerunt Comitum illa potestate sunt usi. Neque e-
nim nomen Ducis aut Comitis ut hodie alicujus fami-
liæ sive dignitatis, sed officij olim nomen fuit: uti nunc
aliquem Marschallum aut judicem provincialem appel-
liamus. Magna autem potestate Comites illi præditi
fuere; quippe cum nomine Imperatoris & Imperij
jus belli atque pacis habuerint, & flagitante necessitate
in aciem cives eduxerint, adeoque ipsum Imperatorem
in urbibus repræsentarint. Negat quidem auctor *de
Præfecturis*, eos olim habuisse jus gubernandæ Reipu-
blicæ; sed fallitur: nam ipse *Lehm l. 4. Chronic. Spirens.* co-
gitur id fateri, & ratio est manifesta: quippe cum olim
præfecti fuerint præcipui magistratus, omninò eisdem
regimen habuisse necessum est: utpote cum id maxime
proprie magistratum constituat, ut recte dicit Aristoteles
4. Pol. cap. 15.

LXXIV. Nec tamen vel tum ab omni jurisdic-
tione exclusa plebs fuit, sed ex suo ordine iudicio *Scabi-
nos* dedit septem, plures. Quorum eligendorum jus
penes Legatos regiois fuit, ex parte tamen & penes po-
pulum

pulum cum Comite. Nec electi ad id munus nisi meliores & in plebe potissimi. Ea de re in medio hodieque sunt leges variæ ipsius Caroli Magni & Ludovici Pij in Capitulis Ansegisi l. 3. c. 33. *Missi nostri scabinos per singula loca eligant, & eorum nomina quando reversi fuerint, secum scripta deferant.* Cap. 56: *Vt iudices, advocati, scabini, quales meliores inveniri possunt & Deum timentes, constituantur ad sua ministeria exercenda.* Cum Comite & populo eligantur mansueti & boni. Capit. Addit. l. V. c. 73: *Missi nostri, ubicunque malos scabinos inveniunt, ejiciant, & totius populi consensu in locum eorum bonos eligant, & cum electi fuerint jurare faciant, ut scienter injustè judicare non debeant.* Ibidem cap. 74: *Vt in omni comitatu hi, qui meliores & veraciores inveniri possunt, eligantur à missis nostris, ad inquisitiones faciendas & rei veritatem dicendam, & adjuutores Comitum sint ad justitias faciendas.* Item cap. 75: *Volumus, ut quicunque de Scabinis deprehensus fuerit propter munera aut propter amicitiam vel inimicitiam injustè judicasse, ut per fidejussores missus ad præsentiam nostram veniat. Ce cetero omnibus Scabinis denuntietur, ne quis deinceps etiam justam judicium vendere præsumat.* Quæ tria ultima capitula inserta quoque sunt Legi Longobardorum lib. 2. tit. 41. Sed de Scabinis satis.

LXXV. Quoniam autem omnis civitas est societas quædam maxima, & verò præter hanc jurisdictionem etiam alia varia est civium communio, quæ sine rectore institui non potest, absque dubio omnibus urbibus jam tum sui Burgimagistri fuerunt, dirigendis scilicet negotiis civilibus, minoris quantumvis momenti. Neque enim probabile sit, Consulæ hujus regiminis originem Henrico Vto Cæsare primum cœpisse. Ipsa enim societatis natura aliud exigit: eoque videmus vicis minimis ex antiqua consuetudine hodie suos esse magi-

magistros. Atque hæc urbium Germanicarum usque ad tempora Saxonum & Suevicorum Imperatorum ferè fuit conditio.

LXXVI. Hisce vero constitutis nemini jam non liquet, etiam hæc tempestate urbes fuisse admodum raras, earumque summam reipubl. in Ducum Comitumq; non nisi vicariâ fuisse potestate, arbitrio potissimo penes Reges constituto. Nec Episcopos tum, ut alibi ita etiam in urbibus, ubi sedes suas locaverant, præter sacra curam civium rerum habuisse. Nondum verò ullam tum urbem libera populi potestate fuisse gubernatam. Vnde & id consuetarium est, tum temporis ratione regiminis quidem nullum fuisse inter urbes discrimen, quod nempe alia Imperiales aut Regiæ, alia Provinciales audiverint: utpote quam omnibus æquali ratione sui magistratus fuerint per Reges præfecti.

LXXVII. CAETERVM insequentibus temporibus omnia hæc magnam vicissitudinem passa sunt. Vicinim, villæ, castra, imò loca inculta hæctenus passim urbium dignitatem acceperunt, atque eâ quidem frequentia, ut urbium numero contendere hodie Germania possit cum omnibus regionibus quaquâ versum patet Europa. Inter quas nonnullæ & civium copiâ quam maximè abundant, naturâ atque arte penè insuperabiles, splendore ædium opibusque prorsus stupendæ. Respublica etiam immane quantum mutata parum retinet antiquæ consuetudinis, nec ipsa uniusmodi, sed quam maximè varia. Quæ omnia quibus in initis quæve de causâ contigerint, nunc dicendum. Ac principio quidem differendum, quibus causis impulsu Germani tot urbes extruxerint, curve parentibus campis relictis contra morem avitum intra mœnia sese tanto numero abdiderint,

F

nec

nec non quid urbes ad eam opulentiam exerit. His prae-
missis autem ad rem publicam accedemus.

LXXIIX. Prisci Germani nulla opum cupidinae,
nullo luxu, rudi tacti vellere, & cibo simplice, lacte, ca-
seo, agrestibus pomis, recenti fera contenti, vitam om-
nem in studiis rei militaris transegerunt. Eoque com-
modius tunc fuit discretis ac dispersis aedibus habitare,
ut fons aliquis, ut campus, ut nemus maximo poterat u-
tui esse, quod ita nihil possent suae desiderare beatitatis.
Nec peregrinae mercaturae ergo tum locus, vilia tantum
& obvia petentibus, & nullo opum honore; opificia ve-
rò penè omnia exularunt, luxuriae scilicet & mollis vitae
instrumenta. At postquam vestis elegantior & lautior
cibus & domus splendidior, mutatis Romanam consuetu-
dine moribus, paulatim coepit allubescere, crevit neces-
sario artificum copia, & mercatura ad externos extensa est.
Hinc opum cupido, & rationes variae excogitatae facien-
di nummi; unde tandem non elegans amplius vita sed lu-
xuriosa in pretio. Eadem verò causa & priscum habitan-
di modum non potuit non flectere. Mollior enim vita
exigit in proximo plures qui aut operam praestent aut rem
subministrent. Idem quietis studium & mœniis iussit o-
pida cingere, tutum & exiguo quantumvis muro securum
adversus magnam etiam atrocinantium hostium vim re-
fugium. Quæstui enim intentis & quieti deditis nihil ad-
versus, quam semper in armis, in excubijs stare, aut si qui-
escas, prædonum hostiumque lubidini fortunam omnem
exponere.

LXXIIX. Igitur à bellis ac raptibus in otium ac
quietem conversis studiis, cur habitandi ratio à priscis
moribus adeo prompta populi Principumque voluntate
discesserit, nihil admiratione dignum habet. Isthæc au-

tem

sem mira animorum mutatio ferè cum abjecto demonum cultu cœpit, ad lenissimi Salvatoris exemplum mitigatâ nonnihil prisca feritate. Cujus sanctæ quietis occasione, mox ad opum cupidinem & luxuriam præcipiti quodam gradu transitum est. Quibuscum & populus & principes se dederent, parâ studio urbibus extruendis insudarunt; quod nec Principibus liceret splendide vivere, nisi urbium opidorumque auxilio, nec populo facile sit, aliter secure quæstum facere.

LXXX. Et numerum quidem urbium auxit indubie ingens Principum per Germaniam numerus pene cum regiâ potestate, post attritam Caesarum majestatem, suis imperantium: fere singulis familijs sibi urbes struentibus, accenso æmulationis studio & cupidine quadam mollioris vitæ ac regij fastus. Nec verò structæ tantum à Principibus urbes, sed & ad eas inhabitandas multis propositis immunitatibus invitatus undique populus. Unde plebi factâ per varia opificia & mercaturam ad opes perveniendi haud adeo difficili viâ, & ipsa relicto aratro in urbes immenso numero commigravit. Quæ res agris quidem solitudinem pene induxit; ut tamen & hoc ipso nonnullibi agrestium superstitem lucro haud parum accesserit, his scilicet paucis in plurium rura succedentibus.

LXXXI. Auxit verò hoc plebis studium indubie innumera libertorum copia, quæ post annum Christi nongentesimum succrevit, omnibus pene servis per universam Germaniam ex pietatis fervore emancipatis. Quibus cum proprij agri nihil, adeoque ruri quidem non nisi durissimo servitio victus poterat parari, cum in urbibus per opificia aliaque ministeria facilior esset vitæ tolerandæ ratio, quin & ad divitias pateret aditus, ple-

rique illorum agris relictis urbes incolere coeperunt. Unde urbibus magna accessit incolarum frequentia. Nec tamen Lehmanni sententiam *lib. 2. c. 29.* facimus nostram, quasi olim nulli ingenui vel mercatura se dederint, vel opificijs. Præterquam enim quod id ipsum nullo argumento, nullo testimonio probet, cui fiet vero simile, etiam pauperes ingenuos nulli unquam operam suam locasse, aut honestâ ratione quæstum fecisse?

LXXXII. Cæterum causæ quidem ejus urbium per Germaniam copix, hæc ferè sunt. Primus autem præ alijs struendis ijs operam dedit Henricus I rex quem Aucupem nuncupant: verè Theseus Germanicus. Ut enim ille Athenieses, ita hic Saxones certè, si non & alios Germanos, ex agro in urbes compulit. Vigentibus scilicet institutum Vngarorum inmanibus irruptionibus, quò tutus daretur miseris receptus. Eam rem his verbis persequitur *rer. Saxonie. l. 1.* Widekindus Corbejensis: *Henricus rex recepta pace, ab Vngaris ad novem annos, quantâ prudentiâ vigilaverit in munienda patria & in expugnando barbaras rationes, supra nostram est virtutem edicere. Et primum quidem ex agrarijs militibus nonum quemque eligens in urbibus habitare fecit, ut cæteris confamiliaribus suis octo habitacula extrueret, frugum omnium tertiam partem exciperet servaretque, ceteri verò octo serminarent & meteret, frugesque colligerent nono, & suis eas locis recondiderent. Concilia & omnes conventus atque convivia in urbibus voluit celebrari. In quibus existuendis die noctuque operam dabant, quatenus in pace discerent, quod contra hostes in necessitate facere debuissent. Vilia aut nulla extra urbes fuere membra. Eadem de re Sigebertus Gemblacensis ad annum 925: Rex Henricus agrarios milites recensens, ut octo eorum in agris nonus verò in urbe moraretur, & octo in agris & nono laborarent, nonus verò in urbe tertiam partem*

partem omnium frugum illorum reservaret in aedibus à se ad hoc
extructis, ut in bello nihil aliarum rerum deesset urbesque rebus
& vini plena essent.

LXXXIII. Igitur ex Henrici instituto nonus quis-
que ingenuus in urbem concessit. Soli scilicet ingenui
eà tempestate militabant. Atque omnibus his victus ex
agro allatus est, nullo suo labore. Quod ad robur urbi-
um fecit plurimum. Sicut & illud juvit incrementum ear-
um haud leviter, quod omnis conventus & convivium pu-
blica non nisi in urbibus celebrata. Hinc enim & quaestui
urbium & dignitati consultum est. Extant hodieq; vete-
ris ejus instituti nonnulla in Saxoniciis urbibus indicia.
Poterius enim & antiquioribus civibus ab agro manent
cognomenta, unde primum in urbem commigrarunt.
Nundinae quoque publicae haud alibi temere quam in ur-
bibus exercita. Est & ubi hodieq; nuptialia convivia non
nisi in urbibus celebrent agrestes.

LXXXIV. Multas urbes nominatim recenset Dith-
marus Mesburgensis l. 1. ab Henrico extructas, interque
eas Misnam, Quedenburgum & Mersburgum. Paris ve-
rò exemplum secutus Otto, & ipse haud paucas condidit,
quarum praecipua Magdeburgum: locum tamen jam diu
ante, nullis licet mœnibus, commercii celebrem, ceu li-
quet ex l. 2. capitular. Carolin.

LXXXV. Non patitur institutum nostrum urbi-
um omnium originem exponere: id omnino monen-
dum, rarum per Germaniam & non nisi viliorum fuisse
commerciorum usum usque ad annum à nato Salvatore
praeter propter post millesimum centesimum. Vnde for-
tuna urbium in aperto est, ceu quae mercaturae magnam
opum partem debeant. Haecenus scilicet paucae peregri-
nae merces & vix aliunde quam ex Italiâ, Oceano omni

Normannorum piratica infesto, & alijs Germanicis navigijs penè ignoto. Et verò ipsam quoque Balthicum mare circa annum 1160 post excisos Venedos Saxonibus novis accolis per commercia demum patuit. Quostamen Venedorum, Danorum, Sueonum aliorumque, quibus jam antiquitus magnus fuit in mari illo mercatarie rei que nauticæ usus, exemplum dubio procul incitavit.

LXXXVI. Enim vero jam supra audivimus, Caroli Magni ætate à Gothofredo Dano Rerich Sclavorum nobile emporium fuisse deletum? Adamus Bremensis, qui Henrico IV. Cæsare vixit, cap. 205. *Exportum Sclavonicæ si naves emitti solent in Sclavoniam, vel in Sueciam, vel ad Semland & usque in Græciam.* Venit autem illi Græciæ nomine Russia; ut Semlandiæ Prussia; ceu liquet ex cap. 66. Idem cap. 214. *Sconiam Daniæ insulam, ait, opulentam esse frugibus & mercibus divitem.* Cap. 218. *Affirmant Dani longitudinem hujus Ponti (Balthici) sepe à pluribus exportam, secundo statu per mensem aliquos à Dania pervenisse in Ostrogard Russia.* Cap. 223. *Holms insula celeberrimus Dania portus & fida statio navium que à barbaris in Sueciam dirigi solent.* Idem cap. 227. narrat, à Prussis peti tum solitas pelles pretiosas: nulla facta mentione succini; quod merito mireris, nisi illud eâ ætate haud adeo magno in pretio fuerit. Idem portò cap. 43. describens Birkam Ostrogothorum urbem, addit: *Ad quam stationem, quæ tutissima est in maritimis Sueoniæ regionibus, solent Danorum, Nordmannorum, Slavorum, atque Semborum alijsque Scythiæ populi pro diversis commerciorum necessitatibus solenniter convenire.* Cum primis verò memoranda sunt quæ de Lylino emporio Venedico ille memorat cap. 66: *In Oderæ, inquit, ostio, quæ Scythicas alluit paludes, nobilissima civitas Lulinum, celeberrimam barbaris & Slavis qui in civitate sunt, præstat stationem. Est sanè maxima*

omnium

omnium quas Europa claudit civitatum, quam incolunt Slavi cum alijs gentibus Græcis & barbaris. Nam & advena Saxones patrem cohabitandi legem acceperunt, nisi tamen Christianitatis titulum ibi commemorantes mutaverint. Urbs illa mercibus omnium septentrionalium locuples, nihil non habet jucundi aut rari &c. Iisdem verò porro verbis Vinnetam urbem describit Helmoldus *L. 1. c. 2. histor. Slavic*, ut solet ille Adamum exscribere. Quare fortassis non alia urbs est Vinnetæ quæ nonnullis memoratur, à Iulino; corrupto scilicet tantum à librarijs vocabulo. Quicquid verò hujus sit, fuit nobile illud emporium jam Helmoldi ætate à Danorum rege funditus destructum.

LXXXVII. Ex omnibus autem his discere est Septentrionalibus populis maris Balthici accolis jam tum seculo undecimo Christiano satis magnum fuisse mercaturæ rei que nauticæ usum, antequam in Venedorum sedes à Saxonibus est penetratum. Sequenti seculo accessisse videtur halecum ad Sconiam celebris & opulenta piscatio. Hujus enim non meminit Adamus, qui diligenter satis Danica est persecutus; & Arnoldus Lubecensis, quem constat initio tertij decimi seculi floruisse, hinc maximas Daniæ divitias arcessit *L. 3. c. 5. Dani*, inquit, cum olim formam nautarum in vestitu habuissent propter navium consuetudinem, quia maritima inhabitant, nunc non solum scharlatico vario griso, sed etiam purpura & bysso induuntur. Omnibus enim divitiis abundant, propter piscationem quæ quotannis in Sconia exercetur: ad quam omnium circumquaque nationum negotiatores properantes, aurum & argentum & cætera quæque pretiosa illuc deferunt, & comparatis halecibus eorum, quæ illi gratis ex divina habent largitate, quasi pro vili quodam commercio sua optima, nonnunquam etiam se ipsos, naufragando relinquant. Eandem Sconia felicitatem more suo extol-

lit

lit Saxo-Selandicus, gloriosus Danicarum rerum præco,
Noratum verò alijs, hanc hæcæcum piscationem ex Sconia
in Norvvegiæ & inde in Angliæ & Scotiæ littora, nescio
qua occultâ sive fati sive aliarum rerum vicissitudine, transf-
latam.

LXXXIIX. Quamvis verò antiqua adeò sit ad
Balthicum mare navigatio, non eadem tamen fortuna fuit
Oceani littora habitantium. Enimvero jam multis an-
te seculis per Océanum piraticâ nobiles Chauçi, qui
post Saxonum nomine majorem sibi famam compara-
runt. Eos Germaniam inferiorem levibus navigijs incur-
sasse scribit Tacitus *l. 11. annal.* Saxonum Francorumque
piraticam tertio quartoque seculo frequenter memorant
Romanorum ejus ævi scripta: quæ nunc adducerem
nil attinet. Sed hi piratæ Saxones cum Anglis viden-
tur universi in Britanniam migrasse. Neque enim post
illa rem nauticam Saxonum qui in Germania remanè-
runt temere quis laudari observaverit. Ne Franci qui-
dem postea classe valuerunt. Tantùm de Carolo Magno
Eginhartus: *Molitus est & classem contra Nordmannos, ædifi-
catus ad hoc navibus juxta flumina, quæ & de Gallia & Germa-
nia septentrionalem influunt Oceanum.* Annales Francici sta-
tionem suam habuisse classem hanc ad Bononiam Galli-
cam, ipsis navibus circa Gandam ad Scaldim constructis,
testantur ad *Annum 811.* Verùm post Carolum nullius extat
Francicæ classis memoria Normannis aut alijs piratis op-
positæ.

LXXXIX. Ne de Frisorum quidem aut Batavo-
rum nauticis per illa tempora studiis quidquam legas.
Diu post tamen Henrico III Cæsare Frisios nonnullos
instructo navigio Orcades Islandiamque lustrasse, quini-
mo in extrema septentrionis ad glacialis usque mare pe-
netrasse

netrasse, testis est Adamus Bremensis *cap. 247.* Hoc Frisiorum nomine Hollandos intelligi suspicatur Marcus Zuerius Boxhornius, *apologia* quam *pro navigationibus Hollandorum* edidit: sed Frisios orientales illos fuisse, rectius collegeris argumento ex ipsa Adami historia sumpto, quod nempe illi reduces statim Archiepiscopum Bremensem convenerint, & *Sancto VVillehadoreversionis & salutis sue hostias immolarint.* Hollandi enim aut VVestfrisijs Trajectinum potius Episcopum petiissent votis S. VVillebrordo solutis: utpote cum VVillebrordus VVestfrisijs, VVillehadus Ostfrisijs patrocinari præcipuè creditus sit. Sed idem Boxhornius simili mox errore laudem insignis de Normannis partæ victoriæ in eisdem Orientibus Frisijs ereptam Hollandis adscribit. Eam historiam fide Bononis Corbejenfis recitat Adamus *cap. 33.* Appulisse sc. Normannos ad Frisiam quendam pagum in ramotis ac mari magno vicinis locis situm Nordvvide dictum, ibique præsentem S. Rembertum à Frisijs caesa hostium decem millia trecentos septuaginta septem. Quis verò crediderit Rembertum Bremensem Episcopum per dioecesin Trajectinam oberrasse neglectâ credita sibi provinciâ? Malâ fide autem pro *Nordvvide* Boxhornius *Nordovicum* substituit: certè contra fidem exemplarium. Omnino autem significari *Nordam* Frisiorum Orientalium hodiè opidum, patet ex historia Archiepiscoporum Bremensium auctoris anonymi, cura Erpoldi Lindenbrogij editâ: ubi in vita S. Remberti disertè legitur vox *Norden*, quem pagum Bremensis dioeceseos jam olim fuisse habetur in *scholiis antiquis ad Adamum.* portu verò insigni olim floruisse constat: quo cum careat *Nordovicum*, Hollandiæ vicus, appellendis navibus ineptum est.

G

XC. Sed

XC. Sed hoc obiter. Id certum est, nullum hodie superesse monumentum, quo constet vel Frisios vel Hollandos eâ quidem tempestate ultra littora multum excurrere vulgò solitos. Ne de Flandris quidem id legas. Adducit quidem Boxhornius pro Hollandicarum navigationum antiquitate expeditionem Gothofredi Bullionij in Palaestinam: ivisse enim Gotthofredo comites Hollandos. Sed fugit illum terrestri itinere in Palaestinam tunc itum, non classe. Multò minus probavit Boxhornius navigijs Hollandicis: quinquam ad sacrum illud bellum tunc usum, sed ponit hoc ac sibi credi vult sine argumento. Piraticam tamen nonnullos tractus illius maritimi Germanos tum per Oceanum exercuisse, constat ex auctore anonymo *chronici Hierosolymitani*, cujus editionem R. Reineccio debemus. *l. 3. c. 14.* & Guilielmo Tyrio *l. 3. c. 23.* Uterque enim narrat inopinatò classem piratarum duce VVinemaro quodam in Palaestinam advenisse anno 1097, piratis ipsis è Flandriâ, Antvverpiâ, Frisiâ oriundis.

XCI. Caterum circa finem seculi illius Christiani undecimi, navigijs ultrò citroque circa Oceani littora comitantibus, jam maritima commercia passim coeperunt institui. Adamus Bremensis illâ atate de *Ripa Iutix* ad Oceanum opido *cap. 208.* ita scribit: *civitas Ripa alio tangitur abveo: qui ab Oceano instruit, & per quem vela torquentur in Frisiam, vel in nostram Saxoniam, vel ceterè in Angliam.* Vnde constat Frisios, (quo nomine tum dicti omnes etiam Flevi accolæ) Saxones, Iutas, littoratum legere suetos mercaturam mutuam exercuisse. De *Brema* idem Adamus *c. 183.* testatur: eam à negotiatoribus ex omni parte terrarum mercibus frequentatam. Nondum tamen eâ tempestate per *Oresundam* merciorum gratiâ

gratiâ fortè est navigatum. Meminit enim ejus freti Adamus c. 214. nulla verò facta mentione frequentis alijus per illud navigiorum transitus: non omissurus indubiè rem tanti momenti, si fuisset in usu. Idem verò omnia circa Iutiam piratis fuisse quam maximè infesta c. 208. magnam quoque piratarum copiam circa Lundinum Selandiæ civitatem se continuissè cap. 213. testatur. Ut illa quidem tempestate per illud fretum liber transitus haud patuerit Confirmatur idem eo, quod, si credimus Vbboni Emmio Frisicarum rerum longe doctissimo scriptori, primi Stauriæ VVestfrisici opidi cives mare Balthicum ultra fretum illud Donorum lustrarint. Quam urbem constat navium copiâ & commerciorum frequentiâ floruisse maximè seculo Christiano duodecimo.

XCII. Ergo ab anno post millesimum centesimo melior multò fortuna urbibus Germanicis alluxit, republica etiam illarum in majorem libertatem assertâ, ceu post dicitur. Urbium ad Rhenum fortunam colligere est ex his verbis Othonis Frisingensis breviter describentis res circa annum 1114. gestas per Fridericum Sueviæ ducem in gratiam Henrici V Cæsaris. *Ipsè, inquit l. 1. c. 52, Fridericus de Alemannia in Galliam transmissus Rbeno se recipiens totam provinciam à Basilia usq. Moguntiam, ubi maxima vis regni esse noscitur, ad suam inclinavit voluntatem. Qualis Moguntia tum fuerit, latius idem narrat c. 53. In Saxonibus Bremæ potentiam indicant tres navales expeditiones, altera in Palæstinam (quæ à nonnullis perperam refertur in annum 1029) altera in Lusitaniam circa annum 1141, victoriâ ereptæ Sarracenis Vlysiponæ nobilis, tertia iterum in Palæstinam circa annum 1139. Quo tempore Bremensium laudabili exemplo peregrinantium*

agrorum suscepta cura, Teutonico equitum, qui appellatur, ordini initium dedit. Ab iisdem navigatum tunc & per Oresundam in Livoniam: quin & colonia Bremensium civium eò traductâ, pactâque cum Livonis amicitia, & Riga urbs condita, & Christiana religio barbaris coli cœpit circa annum 1160.

XCIII. Eodem tempore Lubeca condita brevi & incolarum multitudine & commerciorum frequentia magnum incrementum sumpsit. Similiter & VVismaria, & Rostochium, & Stetinum, & Stralsundum, maritima ad Balthen opida novis Saxonibus incolis acceptis refluoruerunt. Immo omnistrans Albim Sclavorum terra maritima depopulata penitus & incolis orbara, colonijs Hollandorum, Frisiorum, Flandrorum cœpit excoli, urbibus multis aut reparatis aut noviter conditis, imposterum Germaniæ accensendis. Non minor verò fuit fortuna & ejus Saxoniam, quæ cis Albim est & VVurgim. In Frisijs Stsuriam poluisse classè & potentia navali, jam supra testimonio Vvbonis Emmij probavimus. In Hollandia Elardingum & Renensburgum celeberrimum famâ: quæ tamen ferè hoc ipso tempore haud leve damnum passa ab Henrico V. Cæsare. Iam & Flandria cœpit maritima commercia cum Anglis instituire. Quæ omnia annalium testimoniis probare in promptu est.

XCIV. Proximo seculo urbium per Germaniam conditio haud parum solito etiam melior reddita. Namq; & numerus earum multum crevit in omnibus penè regionibus, & maritima commercia aucta in immensum. Et verò hoc tempore primum urbes fœderibus institutis se & sua contra prædones & hostes armis defendere cœperunt. Primæ videntur in societate hujusmodi colisse quæ

quæ Rhenum accolunt, anno 1255. Eo de fœdere in hæc
verba loquitur Arnoldus Abbas Stadenſis, qui tum vixit:
*Quidam validus civis in Moguntia cepit horrari concives suos,
ut pro pace reſtauranda juramento ſe invicem conſtringerent.
Conſenſerunt ei & alia civitates plurimæ. Vocarunt eum Vvat-
bodonem. Non placuit res Principibus, nec militibus, ſed ne-
que praconibus, & maxime his qui habebant aſidue manus pen-
dulas ad rapinam, dicentes eſſe ſordidum mercatores habere ſuper
homines honoratos & nobiles dominatum. Notatu digna quo-
que ſunt, quæ Chronicon Auguſtanum vetus habet. Intere-
ra V Vilhelmo Rege Rom. cum Comitiffa Flandria & Friſonibus
bellica agente negotia, Civitates Rheni quaſi deſtitutæ regia de-
fenſione vinculo ſocietatis fortiffima ad invicem conjungun-
tur. Capitaneum eligunt, telonia ejuſdem fluminis, quæ à plu-
ribus fuerant aggravata, remouent, vicinos Principes & Comi-
tes ſua ſocietati adherere compellunt, undique in finibus ſuis pa-
cem ordinantes optimam & hætenus inauditam. Cui ſuperue-
niens primus Ludovicus, novus Palatinus Comes Rheni, factus
laudabile ſocietatis inſit cum civitatibus ſupradictis. Iſta au-
tempaximòre Lombardarum civitatum inchoata, propter mali-
tiam reſſentium, non diu durat. Fuere autem in fœdere illo
urbes 41, ut & Principes aliquod, quorum nomina poſt
Aventinum & Cuſpinianum conſignavit Lehmannus l. 5.
Chorn. Spirenfis cap. 92.*

XCV. In eadem penè tempora incidit & initium
fœderis ejuſ quod HANſICVM appellatur. Sanè Chy-
tæus l. 23. ſcribit: De Hanſicorum in exteris regnis emporio-
rum initis, ut & de ipſius etiam Hanſicæ ſocietatis certâ origine,
quo anno Chriſti cœperit, & quando emporia ſingula occuparit,
ſæpe multumq; ex præcipuarum urbium Syndicis, Secretariis &
aliis ſciſcitatus ſum; qui non modo de emporiorum origine certi-
nihil docebant, verum etiam quo anno ipſorum civitates in Han-

Ja societatem primùm recepta esse, plerique non indicabant.
Crediti tamen cœpisse societatem paulo ante tempora Friederici II, circa annum salutis c1000, Eum sequitur ut in plerisque alijs Germanicarum rerum narrationibus, Thuanus *l. 39*, verbis Chytræi non nisi leviter mutatis. In spissis suis quatuor centonibus Ioannes Angelius nihil de origine fœderis certi prodit, ineptus autor, ut molliter dicam. Videtur tamen eam repetere interdum ab Henrici Leonis avo. Scriptor Italicus *thesauri politici* sese originem fœderis certam nullo studio potuisse discere fateatur: Henricum tamen Sudermannum societatis consiliarium eam rejecisse in tempora vetustissima, quæ annum Christi millesimum ducentissimum longè antecedant. Sed cum Lubeca, quæ fœderis unâ cum alijs Vandalicis, quæ appellantur, urbibus caput semper audierit, non potest profectò societatis origo excurrere ultra ipsa earum urbium primordia. Cœperunt verò illæ conditi seculo illo duodecimo declinante. Quis porrò credat fœdus illud coisse, quo tempore Lubeca, Hamburgum & reliquæ penè omnis ora Balthica impotentem dominatum Danicum passa? Excussum autem illud jugum est anno 1226. Neque legas in bellis pro libertate contra Voldemarum ejusque filios Ericum, Abelem & Christophorum Daniæ reges gestis, urbium ad Balthin sociis armis Lubecenses usos. Confectum autem id bellum fuit circa annum 1259.

XCVI. Itaque post annum sexagesimum fœdus illud demum coit: pace scilicet cum Danis pactâ, adeoque magis magisque florentibus jam maritimis commercijs. Ipse Angelius *parte tercia* centonum suorum *c. 10*. urbes Hancicas firmiorem societatem iniisse restatur anno 1270: tabulas verò fœderis servari hodieque
in

in archivis. Neque verò fidem meretur quod idem scribit *c. 15*, visa sibi antiqua documenta privilegiorum anno 1194 societati huic concessorum: aut quod alij narant, ab Henrico III Angliæ rege anno 1206 amplissimis privilegijs societatem hanc ornata. Namque Henricus III puer patri successit primùm anno 1217. Anno verò 1194 urbes Vandalicæ pleræque vix cœperunt coli. Credimus tamen ab Henrico III illo data quædam privilegia societati, quum id ipsum testetur Polydorus Vergilius; at Henricus ille regia est dignitate usus ad annum usque 1273. Confirmatur conjectura, quod Angelius producens excerpta ex tabulis Norvvegicis non potuerit laudare aliquid antiquius anno 1278. Sed nec in compendio legum fœderis, quod à Domanno confectum *partis 41. c. 11*, inseruit Angelius, ulla legitur antiquior constitutio anno 1312: ut fortassis illo demum tempore in justum corpus coierint.

XC VII. Cæterùm scrupulosior hæc indagatio fortè minimè convenit instituto nostro. In naturam autem scopumque cum Moguntini illius tum Hanfici fœderis inquirentibus, facile ingens utriusque discrimen apparet. Illud enim pro salute publicâ, sanum urbium initum: exprimente id necessitate, quod ever-satum Cæsarum auctoritate omnia rapinis & potentiorum libidini, parent adeoque nullum superest remedium ex republica conservandis rebus quàm factâ societate vim omnem prohibere. Etsi verò vix novenni-um duraverit fœdus illud, & in præsens tamen fuit utile & exemplo consuluit posteritati. Comperto enim semel societatis beneficio, insequentibus temporibus ejusmodi urbium fœdera, quoties necessitas visa, exigere, plurima coierunt, in diversis locis diversa, donec
Maxi-

Maximiliano I Cæsare diuisa in Circulos, quos vocant, Germaniã, jisque optimis legibus instructis, instituto item Camerae judicio, tranquillitati publicæ nonnihil rectius consultum est. Omnia verò hæc *oppuaxias* fœdera uno Helvetiorum excepto ad brevè tempus & pleraque intra paucas urbes sterere: cæterum Suevicum mole & numero præ alijs eminuit. De quo rectè tamen lib. 1 de republ. Helvet. Iosias Simlerus: *Avorum memoria cum Friderico Augusto auctore & principe, Suevicæ urbes sædus fecissent, magna initio apud omnes ejus fœderis fama fuit & opinio, verum bello adversus Helvtios temerè suscepto, & infelicitè gesto, multum existimationi ejus decessit, quam tamen pulso ducè VVirtembergico, & arcibus prædatorum totâ Suevia disjectis, recuperasse videbantur, nisi paulò post finito præscripto tempore fœderis, ita statim in dversum abiissent. ut quos ante hostium loco habuerant, iis ut amicis, & veteribus amicis & fœderatis, hostium penè loco usi fuissent. Ita hominum memoria fœdus illud capti & in nihilum abiit.* Helvetica verò societas paucas quidem urbes comprehendit, at æternitate & robore planè sine exemplo est. Non enim ipsa illa antiquitati celebrata vel Achaicum vel Aetholicum Græcarum urbium fœdera cum Helvetico live potentiã five tempore contendendi merentur.

XCVIII. Alia verò natura est fœderis Hansici, si quidem primam ejus ætatem spectes. Contractum enim maximè videtur non nisi ob commercij maritimi libertatem in regnis exteris. In eam sanè sententiam scribit disertis verbis David Chytræus, harum rerum maximè intelligens auctor l. 23. Saxon. & qui hunc descripsit Thuanus l. 39. Sed & Alberus Cranzius non aliter de fœderis hujus summa loquitur: quem tamen ejus natura non potuit latere. *Ejus verbal. 9. metropol. cap.*

cap. 41. sunt: Diu laborarunt, priusquam ad memoratam communio-
nem iterum reponerentur, hoc est, ad usum privilegiorum
in mercaturis. Saxoniam item l. 9. c. 39: Non sunt passa (civi-
tates reliquæ) mercatores ejus urbis in emporiis versari. Hoc
vocant Hansæ eicere & proscribere, cum illis privilegiorum usu
& communione interdicitur. Non aliter in VVandalia l. 9.
c. 7: Ex quo tempore denuò admissi sunt in communionem Hansæ,
hoc est, ad participationem privilegiorum, quæ in quatuor em-
poriis, in Flandria, Brugis: in Anglia, Londoniis: in Norvegia,
Bergis: in Russia, Novogardia: permessa sunt olim mercatoribus,
ab retro principibus & terrarum gubernatoribus, universis ejus
communione participibus. Confirmatur idem vel eo maxi-
mè, quod in compendio illo constitutionum Hansica-
rum Domanniano nihil habeatur quod ad *συμμαχίαν*
possit trahi. Ad hoc, cum pleiæque hujus societatis
urbes Principibus varijs sint subditæ, quis crediderit e-
orum consensu urbes subditas in formidabile adedò fœ-
dus coijisse? Constat verò à Principibus multis pro ur-
bibus suis in jura Hansæ recipiendis intercessum. Sed
nec cum bella varia gesta nonnullas hujus fœderis ur-
bes inter & Principes Germanicos aliosque, tota
Hansæ societas ad se olim pertinere id credidit: itaque
nec observare in monumentis est historicis, in defensi-
onem singularum urbium sumpta ab omnibus socijs
arma, aut submissa auxilia. Sane suppetias sibi mutuas
nonnunquam aliquæ hujus fœderis tulerunt; at non
ex Hansæ illo communi, sed novo & singulari pacto.
Cujus generis & inter sese & cum alijs Hansæ non con-
sociatis Principibus & opidis, alijs temporibus alia, &
quidem non nisi momentanea, certisque annis definita
injerunt. Formula tamen renovati fœderis in conven-
tione Hansico anno 1579 proposita, caput habet *ἡ συμμαχία*
non-

H

non-

contra vim injustam : ceu liquet ex ijs quæ narra-
tæus l. 24. Chronici. Disertè idem continet formula fœ-
deris anno 1604 conscripta, quam post alios edidit An-
gelius ; sed barbare de Germanico verfam *par. 4. c. 12.*
Quamquam verò ita convenerit, vix tamen ullum com-
munibus societas viribus bellum gestum in unius urbis
defensionem : & formula anni 1604 pactum illud diter-
te annis decem definivit.

XCIX. Ergò primam sanè originem fœderi Han-
sico dedit studium conservandi maritimi commercij cum
peregrinis, Norvvegis cum primis, Danis, Suecis, Rus-
sis, Anglis. Hæ enim gentes cum ea tempestate impor-
tatis Germanicis mercibus, ingeniosâ magnam partem
manu confectis, indigerent, contra verò abundanter
plurimis rebus in Germania desideratis, & tamen sive præ
mercaturæ simul & nauticæ rei imperitia, sive quod lu-
cri minus cupidi periculum & labores navigantium detre-
darent, ipsi conscensu navigijs ultrò citroque commer-
cia maritima nulla vel rara instituerent, factum hinc est
ut ad solos Germanicos mercatores ac nautas omne hoc
negotandi genus devolveretur. Magno verò usui viden-
tibus exteris & sibi hæc commercia cedere, non dubita-
runt & vestigalium immunitatibus & alijs privilegijs ul-
trò Germanos invitare. Qui & ipsi certâ spe amplissi-
mi lucri, non segniter hos egerunt. Sed piratis infesto
Oceano marique Balthico, & exteris illis concessa semel
privilegia facile mutantibus, ad tutum iter præstandum,
simulque ut semel donata integra servarentur, fœdus ne-
cessarium fuit.

C. Ac primum quidem Vandalicæ urbes, quæ
appellantur, coijssæ videntur. Manet hodieque illis
æ præcipuè Lubecæ primarius in confessu locus, ut fœ-
deris.

deris auctoribus. Inde plures per Pomeraniam, Prus-
siam, Livoniam, Episcopatum Bremensem, Ducatum
Brunsvicensem, Westphaliam, Frisiam & vicinas regi-
ones accesserunt: assumptis in societatem multis etiam
mediterranea colentibus, ut numerus ultra octoginta a-
liquando excreverit. Extendit numerum Angelius ad
108 *partie 4. cap. 16.* sed indicem nominum inspicienti fa-
cile apparet multas ab illo recensitas ne nomen quidem
foederi dedisse, alias ante aliquot centum annos illi re-
nuntiasse. At omnes in universon in quatuor dioce-
ses aut ordines divisae, totidem metropolitanis episcopis
constitutis, Lubeca, Colonia, Brunsvico & Dantisco.
Omnium principem tamen locum & auctoritatem Lu-
beca sortita est in originis memoriam: proxima digni-
tas Agrippinensibus cessit, utpote quibus & jam ante
hoc foedus Hansicum, suum aliquod foedus cum vicinis
urbibus fuerit, adeoque una cum socijs in Hansicam so-
cietatem transferit. Etsi porro in omnibus penè exteris
regionibus sua societati sunt privilegia & immunitates,
quatuor tamen potissimum emporia peregrina consti-
tuta, Londinense in Angelis, Novogrodum aut Narva
in Russia, Bergenense in Norvvegia, & Brugense in Flan-
dria, quod post Antvverpian in Brabantinos est transla-
tum.

CI. Verum hæc & alia hujus foederis narrare non
est instituti nostri. Adeo multas autem urbes in socie-
tatem accipere primi foederis auctores sunt coacti, quod
soli non sufficerent defendendis immunitatibus suis ad-
versus vim & injuriam. Lucri verò expectatio in a-
deo multis societatis desiderium excitavit: quod soli
scilicet socij ad commerciorum hæc beneficia admittē-
rentur. Quâ de causâ, consensu etiam Principum do-

H 2

mino-

minorumque contractum foedus, alias Principibus merito suspectum: quod & hi urbes (uas omni commercio genere florentissimas esse cuperent. Id vero non minimam Germanici imperii labem arguit, quod ingens adeo societas coierit nulla auctoritate publica. Eo enim effectum, ut cum exteris regnis & provincijs pacta, contractus, conventus sint initi, non publico imperij nomine, sed privato subditarum aliquot urbium. Quod in bene constituta republica minime profecto est tolerandum. Fuit autem & ipsis socijs urbibus privatim id noxium: utpote quae publica Imperij auctoritate destituta, sola excipere vim omnem exterorum populorum coactae sint. Verum quo tempore coepit societas, & aliquot post seculis perturbatissima Imperii ratio, & attrita Caesarum dignitate, parum in republ. praesidij fuit positum. Ut ergo plurimi alij errores tum commissi, ita & hic recepto tum more contigit. Alias haud forte difficile fuisset, & toti imperio & urbibus socijs consulere ab initio ad illum modum, quem in societatibus mercatorum Indica, Americana, Septentrionali, aliisque instituendis Belgici foederati Ordines magna cum prudentiae laude observarunt.

CII. Quamvis vero haec celeberrima ac nobilis societas ipsis primum centum annis in regibus principibusque, quorum beneficijs nata erat, formidabilem potentiam exereverit; bella quoque pro concessis semel immunitatibus suis cum Danis, Svecis, Anglis aliisque populis magna felicitate gesserit; post annum tamen millesimum quingentesimum sensim coepit deficere, ita ut anno praeter propter sexagesimo post, animam prope agere visa fuerit. Actum quidem deinceps anno 71 deinstauranda societas Hanseica & renovando civitatum foedere,

2
4

dere, formula quoque foederis nova in conventu propo-
sita anno 79, à paucis tamen in eam consensum. Alia
leges foederis anno 1604 conscriptæ, nec minus strenuè
à nonnullis laboratum de societate reparanda, sed post
tot etiam labores, magis magisque ad paucas urbes in-
gens illa olim societas magno sane urbium damno con-
tracta est.

4

CIII. In causas verò ejus decrementi inquiren-
tibus non unæ videntur illæ occurrere. Præcipua for-
tè est sociarum urbium inæqualitas: quæ ut omnium fe-
rè seditionum mater est & causa, ita quoque omnes in
universum societates dissolvere solet. Cum nempe parvæ
urbes exiguum ex hoc foedere fructum percipere se existi-
marent, pleraque ad se majoribus trahentibus, primum
ab his negligi societas, mox & relinqui cœpit. Ad hoc,
ipsæ illæ exteræ gentes nauticis commercijs operam dare
Hanncorum exemplo didicerunt, quibus tamen alibi
non ex immunitates concessæ. Hinc orta invidia & so-
cietati sua libertas passim erepta. Quæ alibi frustra ite-
rum quæstæ alibi reparata quidem, non nisi sumtuosissi-
mis tamen bellis susceptis. Vnde maximum ærarii
damnum enatum, reliquantibus plerisque, etiam poten-
tiam societatemque ipsam sensim labefactavit. Denique
haud parum detrimenti attulit quoque Hansicis Flandro-
rum & Hollandorum mercaturæ & rei nauticæ studium:
quo illæ gentes ab anno usque millesimo ducentesimo,
cum primis autem post quingentesimum floruerunt. Pri-
mum enim interceptus monopolii fructus, mox præcipua
nautici commercii vis ab Hansicis in Hollandos tandem
transiit.

CIV. Sed de foederibus urbium satis. Sine dubio
autem magno & foederatis urbibus ipsis, & toti Germa-
niæ

H 3

niæ commo d o fuerunt. Nam illis quidem *συμπαρίστας* & tranquillitatem publicam & libertatem popularem aliquot per secula debemus. Ut enim nonnunquam excesserint modum, si verum tamen fateri velimus, absque hoc remedio extrema servitus omnes dudum oppressisset, qualis sanè fuit aliquot centum annis Germaniæ *ἀναρχία*. Iudicavit idem Caspar Peucerus magnæ doctrinæ & prudentiæ vir; itaque de foedere Moguntino, l. 6. Chron. verba faciens ita loquitur: *Profuit hoc exemplum posteritati. Similibus enim consiliis deinceps & malis publicis obviam itum & multorum audaciam ac molitiones repressis esse constat. Nec aliter servari res communes possunt, publicis periculis auferentibus.* Sic Hansicæ societatis magnam partem beneficio certum est ad eam opulentiam, eamque omnium rerum abundantiam cum urbes tum & reliquam Germaniam pervenisse. Illa certè Septemtrionis & Britannicæ Galliæ opes cum Germanis, & nostras cum illis vicissim communicavit. Unde copia rerum & lucri ingens magnitudo. Nec foedere illo salvo in Germaniam moliri quidquam ausi sunt maritimi exteri populi. Ut securitatem etiam Germaniæ Hansico foedere aliquot seculis sterisse fatendum sit.

CV. Cæterum quibus præcipue de causis septingentorum annorum spatio, & in hunc numerum & in illam fortunam Germaniæ urbes excreverint, penè jam dictum est. Vnum tamen addendum, de metallorum & salorum fontium copia, quorum itidem pleraque hoc annorum intervallo aut inveniri aut excoli cœpta. Abundare autem Germaniam hodiè præ alijs Europæ regionibus omnigenis ditissimis metallis ut & salis fontibus, notum in vulgus est. Illa verò & originem urbibus plurimis dederunt, & immensam pecuniæ

cunæ vim subministrarunt. Hinc verò splendore & luxu nimium quantum crescente, opificum quoque variorum industria ad summam acuminis laudem penetravit.

CVI. CONESQVENS est de Urbium republica differamus. De illa verò in universum ferè licet pronuntiari, post Carolinorum tempora juris dicundi vim cummero mixtoque imperio, magistratum item constitutionem, nec non fisci jura à Cæsaribus partim prodigis largitionibus, partim venditione, partim alijs nescio quibus modis, in aliorum potestatem devenisse. Harum mutationum initium multi ab Ottonibus repetunt: quod ex parte verum esse, ex parte non, ex ijs quæ addemus patebit.

CVII. Igitur Ottonibus auctoribus, in illis sanè urbibus quæ in possessionem cesserunt Episcopis & Archiepiscopis, penè per omnem Germaniam, admodum mutavit respublica. Quum enim illam hætenus per Comites, Missos, Duces administrari Reges curassent, Ottones eandem Episcopis suis concesserunt: falsà ducti persuasione, id cum ad præsentis vitæ felicitatem, tum ad æternæ beatitudinis præmia capessenda vel maximè profuturum. Quasi verò non multò rectius alijs sacrorum animarumque, alijs verò civilium cura permitteretur: quos magistratus omnino distinguendos invicem esse, jam olim ostendit & Aristot. *de Polit. c. ult.* Plane sine exemplo autem fuit hæc Episcoporum civilis urbium cura. Cum enim ex veteri ævo recepto more, non aliam coercionis potestatem haberent quam pœnitentiæ & excommunicationis, nec aliud ipsorum munus esset, quam hodie apud nos est alicujus Superintendentis, paulatim adjuncta tantum jurisdictio est in clericos eorum, quoad

quod personas & bana : ita ut monachum vel clericum coram solo Episcopo accusare licuerit. Negatum tamen etiam sic Episcopis iudicio præsidere, aut bona administrare aliter, quam per constitutos Advocatos. Neque verò ferendus est Albertus Crancius, qui jam à Carolo omnem reipublicæ curam in Saxonia Episcopis vult commissam. Repugnat enim cum omnibus alijs antiquis monumentis, tum sufficit illi refutando unum illud diploma Caroli Magni quo Episcopatum Bremensem instituit, quod & ipse in Metropoli ac Saxonia recitat, dudum autem historiæ suæ inferuerat Adamus Bremensis *cap. 9.* & post hunc Albertus Stadenfis. Ne nunc laudem formulam episcopatibus demandandis usurpari vulgò tunc solitam, quæ habetur apud Marcolphum 1. & 3.

CVIII. Primus autem Bruno à fratre Ottone Magno Ducatum Lotharingæ accepit, atque ita simul jus gladii temporalis. Itaque rem insolitam narrans VVitichindus l. 2. excusandam sibi eam sumpsit exemplo Samuëlis. Verba ipsius sunt : *Brunonem Pontificis summi ac Ducis magni vidimus officium gerentem; ac ne quis eum culpabilem super hoc dixerit, quum Samuelem sanctum & alios plures, sacerdotes pariter legamus & iudices.* Auctor chronici Belgici magni, eandem rem notatu dignam duxit : *Ante hæc sua (Brunonis) tempora Archiepiscopi Colonienses, non iudicium gladii temporalis, sed tantummodo jurisdictione usi baculi pastoralis.* Sicut autem Brunoni fratri Lotharingiam, ita VVilhelmo filio Moguntino Archiepiscopo Thuringiam & Hassiam, alijs alia pleni domini jure possidenda dedit. Quod latè ostendere hujus loci non est.

CIV. De Episcoporum autem nova in uibes potesta-

testate seorsim nonnihil dicendum. Erant bona Episcoporum ut & monasteriorum jam diu antè, secularibus quæ appellatur judicijs exempta, singulari liberalitate Regum ita curante, adeoque omnibus Episcopaliū & monasticorum bonorum causis dijudicandis, passim Advocati ac Defensores ita dicti à Regibus ipsis præficiuntur. Quod hic probare non attinet. At omnia illa bona intra villarum, agrorum, sylvarum, servorum aliquot, ac similia aliarum paucarum rerum vilitatem consistebant. Ab Ottonibus verò urbes, arces, comitatus, imò integræ provinciæ Episcopis & Monasterijs donari cœperunt. Bene enim Theodoricus de Niem: *Otto primus omnibus penè cathedralibus Ecclesijs in Italiâ, Galliâ, Germaniâ, Burgundiâ & Lotharingiâ constitutis, multas civitates, castra, oppida, villas & multa alia dominia temporalia & iurisdictiones donavit, atque omnibus illis Ecclesijs propria insignia perpetuò deputavit. Archiepiscopos quoque & Episcopos Ducatibus & Comitatus & Baronis communiavit, quibus nobiles & potentes vasallos subiecit, ut semper essent ad resistendum, & manu forti paganis & hereticis in oportuno tempore fortuna.* Hactenus Niemiſ, qui prudenter notavit penè omnibus Episcopis multa adeo largiter ab Ottone donata. Historiam enim ejus xvi accuratè scrutantibus liquet, ab Ottone nonnullis nihil præter decimas datum, & ut plerique Episcopi castra, urbes, & comitatus sint à successoribus Ottonis nacti, aliquos tamen hodieque omnibus illis destitui. Ista verò nova largitione Regum multas passim urbes in potestatem Episcoporum devenisse, certum est.

CX. Caterum cum in urbibus illis Cæsares, ut alibi hactenus obtinissent non tantum potestatem iuris dicendi per Comites & Lagatos, verùm etiam fisco regio

Regio sua & quidem varia fuissent jura, notatu cum primis dignum est, in donandis Urbibus non eandem semper rationem observatam: sed alibi jurisdictionem & omnia jura fisci, alibi solam illam, alibi partem etiam horum Episcopis cessisse. Manifestum id faciunt tabulæ donationum regiarum ejus ævi, quas omnes hic adducere, alienum est: quædam earum verba paulò post in partem citabimus. Hinc verò liquet, perperam nonnullos si hoc aut illud videant donatum, omnia alia etiam dono illo comprehensa autumare. Quomodo & illi falluntur, qui Episcopis omnibus aut plerisque urbes cathedrales eo statim tempore cessisse credunt, quo urbes ab ijs possideri cœperunt. Facile enim ostensu est, à multis longo post demum tempore tale quid impetratum, à nonnullis nunquam, qui alias urbes haud paucas in possessionem acceperunt. Ut proinde in his omnibus ipsæ tabulæ donationum sint consulendæ.

CXI. Ita Chronicon Coloniense vetus p. 129. scribit urbis Agrippinensis merum & mixtum imperium ante Brunonem penes Imperatorem fuisse. p. 131. hujus Brunonis beneficio liberatam urbem à tributo regio in perpetuum. p. 132. inquit: *Quo tempore Saxones scoparum gerebant Cesareum, Colonia Episcopali jurisdictioni subdita fuit.* An quid ulterius cesserit tum Episcopis, haud liquet. Quid Episcopo Spirensi ab Ottone Magno in urbem Spiram concessum sit, omnium optimè patet ex diplomate Ottonis III, quo ille avitum donum confirmavit. Recitat illud integrum Lehmannus l. 4. Chronici c. 3. *Quædam ejus verba hujus argumenti, ita sese habent: Episcopis donavit ac concessit, ut nullus Dux sive Comes, vel nullus publicus iudex ex judicaria potestate, aut aliqua cujuslibet potestatis ignota persona, nisi solus Episcopus & Advocatus*

vocatus ipſus ſuprà dicta Spirenſis Eccleſia, ex juſſione & con-
ceſſione noſtra deinceps poteſtatem habeat, pro quocunq; nego-
tio, vel pro aliqua reparata aut magna, placitum retinere, ſeu
publicum judicium facere, inra civitatem Spira ſeu Nemetavo-
carum, aut in circuitu extra civitatem, id eſt, in villa Spira &
inmarcha, qua eidem urbi adjacens eſt, aut aliquid per regale
bannum in uſum noſtri, ſucceſſorumque noſtrorum exigere: neq;
aliquid de prædijs, vel de moneta, ſeu de telonio, vel ex ulla re
in fiſcum regium transferre. &c. Ex quibus claret, judicijs
urbis in poſterum præfectum Episcopum & ejus Advoca-
tum, proventus quoque ex prædijs, ex monetaria re, ex
telonio alijsque fiſco regio hætenus ſolitos ſolvi, poſt
hac remiſſos. Num vero in totum remiſſi, an donati E-
piscopo, non liquet. Caterum Comitibus erepta cum
ſit jurisdictio urbis, facile perſpectu eſt falli Lehmann um,
quando l. 4. c. 2. Conradum II Imperatorem Spirenſem
dictum ab urbis præfectura, ætate item Henrici V & Fri-
derici ſuos urbi Comites fuiſſe docet. Spirenſes enim
Comites dicti & illi, qui pago aut Gova Spirenſi præfec-
runt.

CXII. Simile verò quid ab Ottone Magno &
Episcopo Mindenſi datum. Literas Caſaricas ſervavit
nobis auctor Chronici Mindenſis. Quæ huc faciunt
ita ſonant: *Præcipientes ergò jubemus, ut nullus judex publi-
cus (id eſt, Princeps) vel quilibet ex judiciaria poteſtate (Comes
vel Scabini) in Eccleſiis aut loca vel agros ſeu reliquas poſſeſſi-
ones dictæ Eccleſiæ quas nunc inſraditionem regni noſtri legibus
poſidet, vel quæ deinceps in jura ejus divina poteſtas voluerit au-
geri, ad cauſas audiendas vel freda exigenda, manſiones vel pa-
radas faciendas, aut fidejuſſores tollendos, aut homines ipſius Ec-
cleſiæ Francos, liberos & eccleſiaſticos, litones, malam, vel ſer-
vos cujuſlibet conditionis, ſeu colonos contra rationem diſtrin-
gendos.*

gēdos, nec ullas redibitiones, aut illicitas occasiones requiren-
das, ullo nunquam tempore ingredi audeat, aut bannum sive her-
bannum, seu ea quę suprā memorata sunt, ab illis penitus exigere
presumat, &c. Item: Insuper bannum nostrum & monetam re-
loniamque sive macellum publicum ibi construi licere, & quic-
quid ad potestatem nostram pertinere videbatur, eidem Ecclesia
donavimus. Quò patet, majori tum dono affectum Min-
densē Episcopum quam Spirensē.

CXII. Trahenda verò huc videntur & illa de
Adaldago Episcopo Bremēsi, cōvō Otronis Magni,
apud Adamum c. 51: *Iste est qui nobis rempublicam restituit.*
Item: *Adaldagus primus ut ingressus est Episcopatum, Bremam
longo prius tempore potestatibus ac judiciaria manu oppres-
sam, præcepto Regis absolvi, & instar reliquarum urbium immu-
nitate, simulque libertate fecit donari. Præcepta Regis hæc
continentia præsto sunt, & alia. Libertas scil. habita tum
fuit, exemptum esse seculari, quod appellant, iudicio,
& Episcopi administrationi subesse. Multa scil. in di-
gna à Comitibus & Missis regijs passus ante populus, ut fieri
affolet, & ex ipsis Capitulis Carolinis non potest esse
obscurum, In mirius itaque imperium relatus indubiè
rum populus, ubi Episcopis cœpit subijci, in libertatem
se asseri existimavit. Et verò ejusmodi prorsus fuisse
libertatem ab Adaldago partam, probant clare ejusdem
Adami verba c. 122. de Adelberto: *Et quoniam, inquit,
magnus Pontifex vidit Ecclesiam, Episcopatumque suum, quem
prædecessoris sui Adaldagi prudentia liberaverat, iniqua Ducum
potentia iterum vexari, summo nisu reddere conatus est eandem
Ecclesiam pristinae libertati, ita ut nec Dux nec Comes, nec ali-
qua judicialis persona quampiam jurisdictionem aut potestatem
in suo haberet Episcopatu. Tum verò ex eodem Adamo
constat, Adelberti ætate omni h. c. usque ad annum 972*
Bre-*

Bremam urbem Episcopo paruisse. Nam & Bezolinum Episcopum muro civitatem cinxisse c. 103, & Adelberti jussu eadem moenia diruta c. 121, ab ejusdem vero ministris impotenti dominatu oppidanos pressos c. 183 fusâ narratione persequitur.

CXIV. Lucem hæc accipiunt ex versiculis nonnullis Dithmari, barbaris illis quidem, in testimonium tamen adduci hic aptissimis, quod VVormatiae urbis idem fatum exponant, & auctor planè hac ætate Henrici II vixerit, illustri genere & dignitate Episcopali conspicuus. Consensus sc. Ottonis Ducis VVormatiensis oppidum erat concessum Episcopo.

Vrbs Vormacensis gaudet temporibus istis

Libertate sua, cujus manebat in umbra

Hæc enim, atque Ducum fuerat sub lege suorum.

Burckard Antistes lætatur & inter heriles

Ex animo procures, quod non timer amplius hostes

Nunc ex contiguo, longè semotus ab illo.

Aula Ducis, domini domus est, jam prædica Christi

Et judices varios cleris nunc deprimat illos.

Hoc Rex Henricus fecit, pietate coruscus,

Hanc propriis solvens rebus, Christoque remittens.

Annuit ista pius Otto Dux, atque benignus

Munere regali concessit abunde teneri.

Ex hoc lætantes sint semper quique fideles.

Idem Dithmarus de Ottonis II in Episcopatum Merseburgensem liberalitate l. 3. ita loquitur: *Pauperem adhuc Episcopatum Merseburgensem largis sua pietate respexit, & ejus proviori Gisilero, quia hunc multum dilexerat, Suencam civitatem cum appartenentibus cunctis, ad servitutem Sancti Iohannis Baptistæ tradidit, & quicquid Merseburgensis murus continet urbis, cum Indeis & mercatoribus de moneta & foresto & c. permi-*

permisit. Quò simul patet verum esse quod diximus, ab Ottone primo non omnibus Episcopatibus amplas a deo divitias concessas, multo minus omnes Episcopos ejus beneficio in urbes cathedrales suas jurisdictionem nagtas.

CV. Scilicet VVormacia Henrici II primum benignitate cessit Episcopo. Ab eodem donatum Episcopo Argentinensi Strasburgum scribit Guillimanus *l. de Episcopis Argentinens. cap. 2.* Non probat tamen tabulis quas adfert aliud Episcopo datum quam monasterium S. Stephani: in cujus ditione fuisse opidum, perperam disputat *cap. 4.* Et vò nec ipse negat *palatii regii* nomine audisse idem Carolinorum aetate, & paulò ante donationem illam Henrici Cæsaris *caput Ducatus Alsaria* sub Hermanno Duca appellatur à Dithmaro *l. 5.* quibus temporibus paruisse urbem monasterio, nemini temerè probabitur. Quin fortè fuit urbs in ditione Ducum usque ad familiæ illius interitum. Urbes autem cathedrales multas in Episcoporum potestatem haud devenisse, constat exemplis Basileæ, Eatisbonæ, Augustæ Vindelicorum, Lubecæ, Suerini, Ratzeburgi aliarumque, quarum rempublicam certum est nunquam in ditionem Episcoporum devenisse. Nempe quæ urbes jam ante peculium quasi Ducum & Comitum potentiorum erant factæ, illarum paucissimæ ab Episcopis occupatæ, ut reliquæ nimia Regum liberalitate ijs cesserint.

CXVI. Caterùm Episcopi ut hætenus in administratione aliorum bonorum, ita & in urbibus Advocatis sunt usi, adeoque ex eò usque tempore in urbibus quarum jurisdictio Episcopis concessa, judicijs nomine Episcoporum Advocati aut *Thumvögte* præferunt.

Qui

Quibus & scabinos aut assessores ex populo eligendi fuit
jus, utpote quum in Comitum locum successissent, qui-
bus hoc olim compererat. Et verò horum alibi major,
alibi minor fuit potentia, prout nempe plus aut minus re-
galium quæ appellantur in Episcoporum ditionem con-
cessisset, quorum illi Advocati ministri erant. Hoc verò
Advocati munus ab imprudentioribus nonnullis, certis
familijis in feudi beneficium collatum, iisque interdum
magnæ potentia & dignitatis, adeoque Ducibus imò ipsis
Cæsaribus. Quo effectum, ut multarum urbium jurisdic-
tione Episcopi paulatim exciderint, pene æterna lege al-
teri mancipatis juribus suis, aut in ministerium ascitis ijs,
qui & invitis suis dominis poterant imperare. Id quod
multis ostendere, hujus argumenti non est, sed ejus quod
de bonorum sacrorum administratione alibi pluribus est
exsequendum.

CXVII. Quæ verò Episcoporum, eadem penè &
Monasteriorum antiquorum, quæ ferè omnia S. Benedi-
cti vivendi regulam solent profiteri, conditio est. Nam-
que & his à Cæsaribus villa regie, urbes & arces, alibi cum
fisci juribus, alibi sine ijs donatæ. Consilio certè multò
minus probando, quam illo priore. Quid enim alienius
esse debet ab hominibus ἀσκητικὴν professis & vitam con-
templativam, quàm negotijs hujus seculi sanctum suum
otium impendere? Fuit autem & his Advocatis opus, a-
deoque plerique cum auctoritate & viribus Episcopis ipsis
essent inferiores, præ potentia Advocatorum, aut lon-
gi temporis mora suarum urbium jurisdictione excide-
runt.

CXIIIX. Portò ut Episcopis & Monasterijs, ita
& Comitibus ac Ducibus, partim pleno dominij jure,
partim in feudum, eadem Regum aut prodigalitate aut
negli-

negligentiâ, plurimæ urbes cum fisci regij proventibus cesserunt. Vnde in earum rempublicam eadem vis illis Dominis erat quæ ante Casaribus; imò nonnullibi per vim major dominandi vis succrevit. Et verò huic præcipue Casarum largitioni debetur, quod pleræque urbes Ducibus, Comitibus, ratione jurisdictionis & fiscalium onerum hodieque ferviant.

CXIX. Eò verò usque & largitionibus illis & negligentia Regum, maximè accedentibus immanibus illis turbis ab Henrici usque IV ævo, & paulatim magis magisque imminutâ regiâ vi & auctoritate, tandem perventum, ut penè omnium urbium Germanicarum summa jurisdictionis cum omnibus fisci juribus, privatorum Ducum, Comitum, Episcoporum, & Monasteriorum possessio hodie censeatur. Extorquente regibus illa omnia nunc superstitione, nunc necessitate, nunc & aperta vi. Quæ de re plenius disserere, alterius loci est. Id certum, paucas oppidò urbes hanc conditionem effugisse, puta fortè Aquisgranum, Francofurtum ad Mœnum, Coslariam, Northusam, Molhusum, & si quæ sunt aliæ. Has enim solas in aliorum ditionem non pervenisse dixeris, in oppidanos ipsos translata postmodum à Casaribus summa illa vicaria jurisdictione cum multis alijs immunitatibus.

CXX. Quamvis verò plerarumque urbium republica primis illis Germanici Imperij temporibus ad eum modum ab illis potentioribus regni ordinibus sit occupata; in universum tamen omnium urbium conditionem speculantibus fortè pronuciare liceat, seculo duodecimo præter propter in majorem multò libertatem cœpisse eas exurgere, initio tamen à paucis factò. Procedente verò tempore multæ ab Episcoporum,

rum, Ducum, Comitum, Monasteriorum aliorumque imperio ac potestate vel prorsus, vel ex parte liberatæ sunt. Inter has aliis tandem jus suffragii in regni comitijs tributum, adjecto onere conferendi indictos publicè nummos in ærarium regni, quas *Imperiales* vulgò appellamus: aliæ hac quidem dignitate destituuntur, jis tamen immunitatibus gaudent, ut in multis nonnullas prioris illius ordinis vincant, in paucis tantùm Episcopis, Ducibus, Comitibus, Monasterijs & quasi ad eorum solùm reverentiam adstrictæ: aliæ additius quidem regnantur, etiam ipsæ tamen rempublicam habent pristino liberioem.

CXXI. Verùm hæc omnia quando & quomodo cœperint, non una opinio est. Namque ante hoscen- tum annos & quod excurrit, videtur multis persuasum aut à Carolo Magno aut ab Ottone III Cæsare urbes ali- quas sigillatim regni usui adscriptas, munere Cæsarium multis immunitatibus collatis, & tributo illo suffragan- di jure. Posterius narrat inter alios auctor Chronici Coloniensis antiqui, vir cæteroqui haud indodus & pro captu temporis eximio judicio. Verùm ut omnia alia quæ attexit ille interdum de institutis ab eodem Ottone Electoribus, & regni Ordinum quadripartita serie, fa- bulosa sunt; ita certum est hujus Ottonianæ constitu- tionis in omnibus retrò monumentis nec volam nec vestigium reperiri. Nonnullæ porrò urbium quas ille auctor ab Ottone nominatim in hoc ordine vult lo- caras, tum temporis nec conditæ quidem erant, ut Lube- ca, Berna, Luneburgum, aliæ. Complures jam tum po- tentioribus ordinibus parebant: aliæ nunquam ad digni- tatem illam pervenerunt, quod de Antvverpia, Göttinga, Luneburgo & aliis quibusdam extra controversiam

K

est.

est. Caroli M. ævo omnes urbes in universum à regijs præfectis fuisse administratas, supra ostensum: nulla vero earum suas ita res gessit ut nunc fieri videmus, neque ab oneribus fisci regij ac hunc nostrum morem sui immunitis. Alij tempus quidem quo cœpit hæc libertas vel incertum putant vel varium, omnem tamen illam Cæsarium dono unicè referunt acceptam. Hos enim Episcopis cum primis, quod illorum visum crevisset, seorsim urbium administrationem iterum eripuisse. Alij aliud causantur: plerisque tamen errare, haud difficile est ostensu.

CXXII. Et quidem tempus quod attinet, immunitates & privilegia alijs temporibus alias urbes seorsim impetrasse, certum est. Certum quoque ne singulas quidem urbes liberare suam aliter quam successu temporum consequuras. Origo tamen horum omnium ferè post annum 1100. à quo sc. tempore & numerus urbium & oppidanorum cum frequentia, tum opulentia ferè cœpit: seu supra narratum. Minimè autem verum est omnem libertatem à Cæsaribus esse, sed magna pars etiam ab Episcopis, Principibus, Comitibus, Nobilibus profluxit. Nec libera donatione omnia impetrat, sed alia etiam emptione, alia permutatione; alia vi erepta primum, subsequuto contractu quodam post æquiore titulo possideri cœperunt. Sed nec omnium urbium, etiam illarum quas liberas nunc dicimus & Imperiales, eadem liberas, sed varia admodum, multis hodieque ab Ordinum regni imperio haud absolutis.

CXXIII. Hæc omnia pro dignitate exsequi prolixius est, quàm ut à nobis nunc quidem præstari possit. Quasi in exemplum itaque pauca tantum adducemus. *Wormatiam* supra diximus Henrici II. munere Episcopo celsisse: at

at eadem urbs vestigialium solvendorum in compluri-
bus locis Germaniæ onere liberata est ab Henrico IV: one-
ribus bidelli, manus mortuæ, alijsque servilibus ab Hen-
rico V; exigua alia adiecit Fridericus Barbarossa, petente
id Episcopo: quæ omnia legere est in tabulis Friderici ap-
ud Lehmannum l. 4. c. 22. Nec verosimile est aliis privi-
legiis urbem tum ornatam. *Spira Nemetum* Episcopo sub-
dita per Ottones, ab Henrico V liberata est onere bidelli
in bonis defunctorum oppidanorum, ut & ab alijs one-
ribus fiscalibus; ceu liquet ex tabulis quas recitat Leh-
mannus l. 4. c. 22. Confirmavit eadem nonnullis adje-
ctis Fridericus I, quas tabulas recitat Lehman l. 5. c. 64.
Idem Henricus V concessit Spirensibus facultatem eli-
gendi duodecim viros ex suo ordine reipublicæ admi-
nistrandæ: alia quædam indulgit auctoritate Henrici VI
Philippus Suevus. Tabulæ extant apud eundem Leh-
mannum c. 69. A sequutis Imperatoribus alia donata
sunt, quæ hic recitare non attinet. Etsi verò hac ratione
Cæsaribus faveatibus Episcopi potestati multum deces-
serit, vel sic tamen mansit Episcopo facultas constituendi
judicium, & de cætero obsequium ac fidelitatem Episco-
po ut domino suo hodieque jurant oppidani. Quam
rem latè narrat Lehmannus l. 4. c. 23. & c. 24. Nihilominus
Spiram inter Imperiales primi esse ordinis constat.

CXXIV. *Ratisbonam* regiam urbem appellat æta-
te Ottonis I Widekindus: eadem post cecit Ducibus,
unde Norici Ducatus metropolis audit ætate Friderici
I apud Ottonem Frisingens. l. 2. de gest. Frid. cap. 28:
at illa urbs subducta est Ducatui quo tempore Henri-
cus Leo exutus est omni potestate. Idem contigit *Lu-
becæ*, quam amplis privilegijs ornatam recenter tum ex-
structam, teste Helmoldo, idem Leo. De quo legendys

K 2

Aven

Aventinus, alii. *A Cunrado ultimo Duce Suvia civis Augustani se suaque in libertatem non parvo asseruerunt argento: verba sunt Crusii annal. p. 3. l. 2. c. 17. Nunc vero utraque subjectione liberati, in posterum ipsimet sibi ex suis municipibus ingenus proprium senatum eligere & civitatis Curatores, Quum virosve [Magistros tunc civium dictos, Burgermeister / Consules] & Præfatos urbis adhuc Stadtpfleger appellari solitos, liberè creare cœperunt, ex quorum consilio & industria totius Reipubl. suæ gubernatio penderet; capitalia tamen iudicia, maleficiorumq; actiones, ut olim ita & posthac penes Imperatoris vicarios manserunt. Et verò ne hactenus quidem capitalium rerum praturam illam potuerunt sibi impetrare: sed nunc penes Comites, nunc penes Duces, nunc penes alios fuit, quâ invitis quâ volentibus Augustanis. Vlmam regiam olim villam Carolus M. donavit monasterio Augiæ, quod divitis audit cognomento: at à Ludovico Bavaro (verba iterum sunt Crusij) impetraverunt Vlmenses, ut solverentur iugo Divitaugiensis monasterii. Itaq; deinde ipsi sibi senatum, consules & tribunos plebis potestate à Cesare acceptâ, fecerunt Ann. circ. 1346. ita se tunc ferè omnino in libertatem à Richenocensi Abbate vindicarunt. Adhuc tamen Monachis eos infestantibus Carolus IV postea eis privilegia Ludovici confirmavit. Nondum vexare desinentibus claustralibus, in concilio Constantiensi & Basiliensi tandem Fridericus III Vlmam omninò liberavit, cum ea Monachis dedit grandem pecuniam. Tiguri fuere à regibus Francorum duo collegia sacra, virorum unum, alterum mulierum instituta. Penes hæc olim [scribit Simlerus] maxima ex parte imperium urbis fuit. Cæterum in arce quæ ad Lemagum edito loco sita olim fuit, Francicorum regum præfati habitabant, qui collegiorum & urbis advocati erant. Post sub Germanis Imperatoribus iidem præfati dati sunt urbi & collegijs, non tamen qui in arce habi-*

habitant, nam hoc munus plerumque Principes viri habebant. Caterum temporibus illis urbs nihilominus suum consilium habebat virorum 36, e quibus duodecim quadrimestri tempore imperabant. Fuit autem penes illa collegia jus cooptandi idoneos ex oppidanis in illud consilium, donec Fridericus II concessit urbi liberam electionem hujus consilij, & ipsa illa criminalium rerum prætura urbi cesserit, circa annum 1336, si credimus Stumphij annalibus.

CXXV. Constat porro à Ducibus Zaringenibus Bernam, Friburgum & multa alia præclara oppida possessa: similiter in peculio Ducum Sueviæ innumeras arces & ingentem tunc tractum & complures urbes censitas. Utraque autem familia seculo decimo tertio exspiravit, nec successorem nata est, adeoque ut omnia alia, ita & urbes omnes proximè Cæsaris imperio cæperunt subjici qui criminalium rerum præturam sibi servantes, aliorum munerum constitutionem libero oppidanorum arbitrio reliquerunt, confirmatis privilegijs & immunitatibus quas à Ducibus suis jam erant consecuti.

CXXVI. Verùm hæc & alia narrare, singularis erit operæ. Vel ex his paucis tamen patet, non uno modo aut uno tempore natam libertatem & immunitates urbium. Causa verò cur Episcoporum præcipuè ut & Ducum nonnullorum vis in multis urbibus per Cæsares post annum 1150 c. fuerit accisa, non alia est, quàm quod Saxoniorum Cæsaris nimia liberalitate, Francici & Suevici Reges senserint altius crevisse nonnullos Ordinum quàm expediret regno, nec sanè aliam viam invenirent firmandæ regis dignitati, quam urbes potentiores eorum imperio subducendo. Id quod effectu eo facilius tum fuit, quò jam plurimum auctis

oppidanorum divitijs, illi in libertatem prono admodum erant animo; ceu fieri assolet. Et verò ab eo usque tempore præ rerum omnium abundantia, præsertim quum numero incolarum florerent, ad altiora nullæ non urbes adspirarunt, pristina tenuitate minimè contentæ. Quam rem cum primis juvit Ducatum & Comitatum in minutas particulas pro multitudine eorum qui illustribus familijs nati erant, divisione: quum mos à seculo usque decimo tertio circiter invalescens, potentiam & Ducum & Comitum plurimum delibavit: ingravescente magis magisque malo, quod in turbis illis reipublicæ, plerique bellum ex bello fererent: unde domi egestas. Ast interea crescente opulentiâ oppidanorum, urbibusque firmiore muro cinctis, contenta paulatim dominorum impotentia, & imperium eorum detrectatum, inde à pecuniæ egenis levi sæpe ære immunitatis & libertatis varia jura redempta, alibi & vi expressa sunt.

CXXVII. Sed de his aliàs latius. Quò verò constet clarius, quantum mutata sit reipublicæ urbicæ ratio quingentis hisce retrò proximis annis, ab illo statu qui Carolinorum temporibus fuit in usu, agerem breviter oculo subjiciamus. Primum nullæ tum urbes in ullius Ducis aut Comitatus aut Episcopi patrimonio fuerunt: hodie earum plæreque ab ijs possidentur. Secundò jus constituendi senatum & consules, aut judices vel scabinos, penes regem fuit ejusque præfectos, *Comites* inquam & *Missos*: nunc in plurimis urbibus penes ipsos cives hæc facultas: alibi Ducibus aut Comitibus aut Episcopis id competit; alibi partim his partim illis, Imperatori autem fortè nullibi. Tertiò deliberationes & consultationes oppidanorum de rebus exiguis & vilibus

bus tum instituta, rebus sc. urbium admodum accessis: nunc de bello & pace, de foederibus, de legibus, aliisque negotiis momenti maximi. Quarto criminalium rerum iudicium oppidanis nullis tum competit: hodie id ipsum plurimi nacti sunt. Quinto denique in comitiis regni ad suffragia ferenda nulli tum admissi oppidani, sed oppidorum Comites: hodie vero etiam hoc jus haud paucis cessit.

CXXIX. Quantum itaque mutata sit urbium conditio, in propatulo est. Igitur ratione reipublicae quidem primaria hodie differentia urbium est, quod aliae jus habeant suffragij in comitijs regni cum onere contribuendi in publicum regni aerarium: aliae hoc ipso careant. Prioris generis nonnullae olim dictae sunt *liberae*, nonnullae *regni* vel *Imperiales*: illae quae aut nunquam aut non diu aliis quam solis Caesaribus paruissent, praeter his quae serius aliquantulum in libertatem assertae, dignitatis aliquam praerogativam sibi vindicantibus. Inter autem illas nonnullae & magistratum & iudiciorum omnium plenam habent potestatem, nonnullae in quibusdam quae ad magistratum constitutionem & iudicia pertinent, hodieque vel a Caesare ipso, vel ab Episcopis, Ducibus, Comitibus, Abbatibus dependent. Posterioris ordinis itidem quaedam liberrimam habent facultatem magistratum & iudiciorum cum civilium tum criminalium: quaedam neque magistratus constituere, neque iudicia possunt instituire: nisi auctoritate Principum: quaedam denique medio sunt loco, diversae tamen & ipsae rationis.

CXXX. Magistratum porro quod attinet, facile probatu est Carolinam aere consules & senatores ut & scabinos, delectos non quidem a populo, ex populo tamen,

men, & quidem munia hæc commissa solis primarijs civibus, insigni genere natis; opificum, institorum & operatorum plebe exclusâ. Neque legas ad consultationes vocatam plebem. Servatum hoc etiam post, ubi jam ipsa eligendi potestas urbibus erat concessa. Hinc antiquitus in Germaniæ opidis Olicharchiæ invaluerunt, & quidem omnis generis, ut illas optimè enumerat Aristoteles unicus civilis prudentiæ magister 4. Polit. cap. 5. Post annum tamen circiter cxx ccc pene ubivis exortâ seditione inter plebem & patricios, mutavit respublica, & popularis status passim introductus est, ita ut hodiè vix una amplius & altera Oligarchia superfit.

CXXX. Quod procul dubio contigit haud aliâ de causâ, quàm quod eo tempore plebs & numero & opibus jam crevisset, suasque tribus passim & collegia haberet, patricij verò haud satis observarent artes conservandæ Oligarchiæ. Ex eo verò pro Olicharchijs variæ passim vel democratiæ vel aristocratiæ vel mixti status nationum constitutiones, morbos, pericula, salutem, remedia exponere fortassis operæ quidem esset pretium maximum, nos tamen hodiè ne attingemus quidem, tam nobile argumentum in aliud tempus rejicientes.

F I N I S.

ULB Halle
003 852 792

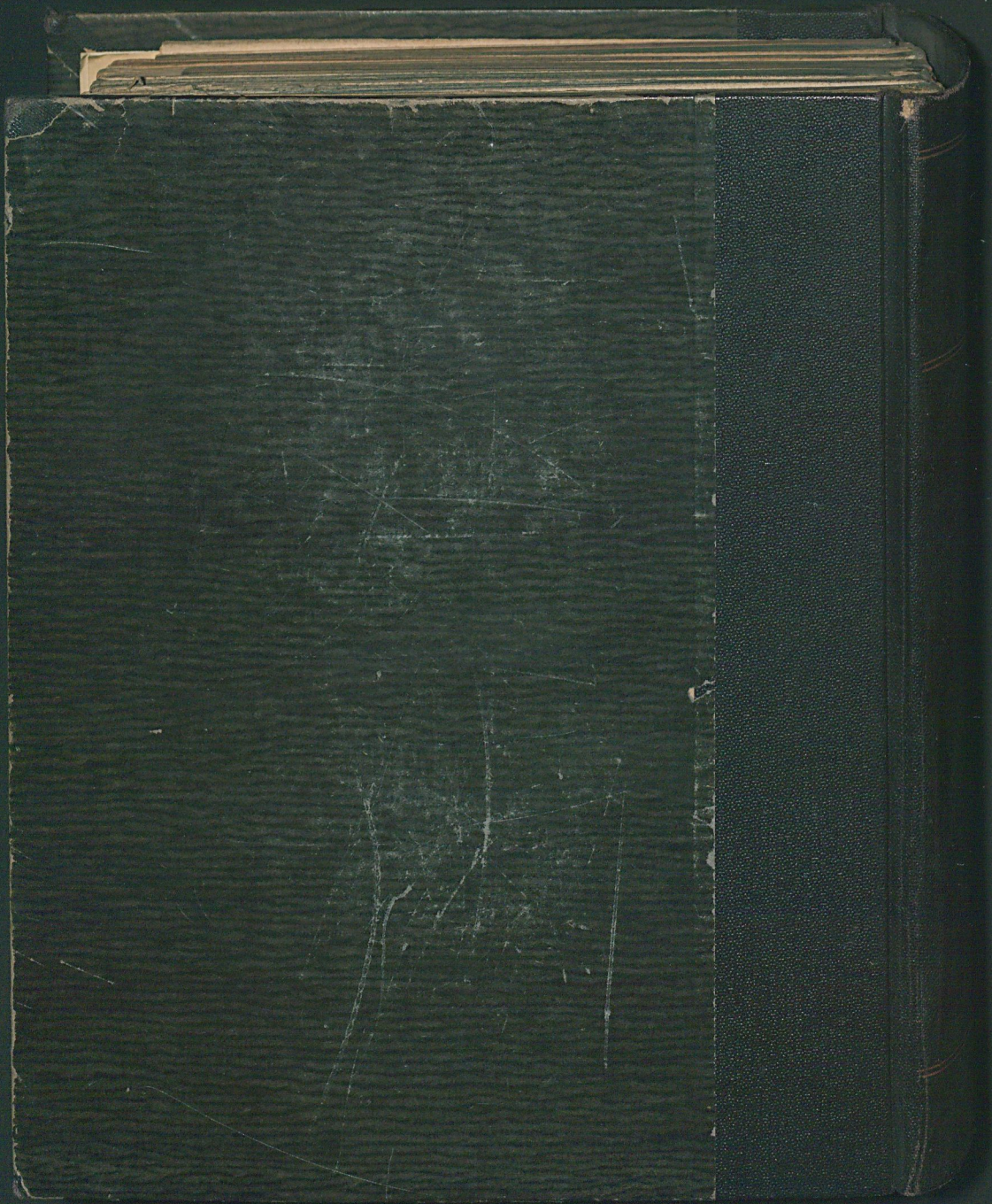
3

56

107A

Inches
Centimetres

B.I.G.

Farbkarte #13

CITATIO
 E
 IBVS
 ANICIS,
 V A M
 M. A.
 RESIDE
 lentissimo, Experien-
 mo Viro,
 O CONRINGIO
 D. DOCTORE, HV-
 ESSORE PVBLICO,
 e Fautore plurimùm
 morando
 is præcipuè discursibus
 cinnatam
 LVST. ACAD. IVLIA
 b. Anno CID ID C XLI.
 efendit
 BODE Hamburg.
)o(*
 MESTADI,
 MULLERI Acad. Typ.
 CID ID C LII.

1641, 4^d
13
9

4
2

4

1641